

## Treball de Fi de Grau

Títol

**Representació de l'estereotip de masculinitat en la sèrie "Narcos"**

Autoria

**Àlex España Aulina**

Professorat tutor

**Matilde Delgado**

Grau

Periodisme

Tipus de TFG

Recerca

Data

**18/05/19**

## Full resum del TFG

### Títol del Treball Fi de Grau:

**Català:** Representació de l'estereotip de masculinitat en la sèrie "Narcos"

**Castellà:** Representación del estereotipo de masculinidad en la serie "Narcos"

**Anglès:** Representation of the masculinity stereotype in the series "Narcos"

**Autoria:** Àlex Espuña Aulina

**Professorat tutor:** Matilde Delgado

**Curs:** 2018/19

**Grau:** Periodisme

### Paraules clau (mínim 3)

**Català:** Masculinitat, Narcos, Estereotip, Violència, Poder, Colòmbia, Netflix

**Castellà:** Masculinidad, Narcos, Estereotipo, Violencia, Poder, Colombia, Netflix

**Anglès:** Masculinity, Narcos, Stereotype, Violence, Power, Colombia, Netflix

### Resum del Treball Fi de Grau (extensió màxima 100 paraules)

**Català:** 'Narcos' és una sèrie de televisió que narra una història basada en fets reals sobre el món del narcotràfic i que ha tingut un gran èxit a nivell internacional. Aquest Treball de Fi de Grau analitza la sèrie per respondre a qüestions relacionades a la representació de la masculinitat en els personatges de la sèrie. Mitjançant la tècnica metodològica de l'anàlisi de contingut, els resultats indiquen com reflexen la masculinitat els personatges, quins principals estereotips de masculinitat presenta cadascun d'ells o amb quina freqüència es manifesten aquests.

**Castellà:** 'Narcos' es una serie de televisión que narra una historia basada en hechos reales sobre el mundo del narcotráfico y que ha tenido un gran éxito internacional. Este TFG analiza la serie para responder a preguntas relacionadas a la representación de la masculinidad en los personajes de la serie. Mediante la técnica metodológica del análisis de contenido, los resultados indican como reflejan la masculinidad los personajes, qué principales estereotipos de masculinidad presenta cada uno de ellos o con qué frecuencia se manifiestan estos.

**Anglès:** 'Narcos' is a television series that tells a story based on real events about the world of drug trafficking that has had a great impact internationally. This Final Project analyzes the series to answer questions related to the representation of masculinity in the characters in the series. Through the methodological technique of content analysis, the results indicate how men's masculinity is reflected, what main stereotypes of masculinity present each one of them or how often they manifest in the main characters.

# ÍNDEX

1. Introducció.....	3
2. Marc Teòric.....	6
2.1 L'estereotip.....	6
2.2 Estereotip de masculinitat.....	7
2.3 Estereotip de masculinitat en sèries de ficció.....	9
2.4 Estereotips del narcotràfic.....	11
3. La producció 'Narcos' i descripció dels personatges principals.....	14
3.1 La sèrie: Narcos (2015) .....	14
3.2 Personatges principals .....	15
4. Metodologia.....	20
4.1 Objectiu general.....	20
4.2 Objectius específics.....	20
4.3 Hipòtesis.....	20
4.4 Preguntes de la investigació.....	21
4.5 Tècnica: Investigació documental i anàlisi de contingut.....	21
4.6 Mostra.....	22
4.7 Variables i categories.....	22
4.8 Fitxa d'anàlisi.....	23
4.9 Estudi dels capítols.....	26
5. Resultats de l'anàlisi.....	26
5.1 Anàlisi dels personatges.....	26
5.1.1 Expressió dels propis sentiments.....	27
5.1.2 Autoconfiança.....	28
5.1.3 Autoritat.....	29
5.1.4 Utilització de violència.....	31
5.1.5 Valentia/temeritat.....	33
5.1.6 Abús de drogues.....	34
5.1.7 Homofòbia i/o racisme.....	35
5.1.8 Comportament envers la dona.....	36
5.1.9 Ús de referències sexuals.....	39
5.1.10 Respecte del/al personatge.....	40
6. Conclusions.....	45
7. Bibliografia.....	55

# ÍNDIX DE FIGURES

Figura 1: Gràfic dels personatges capaços d'expressar els seus sentiments..	28
Figura 2: Gràfic dels personatges que mostren autoconfiança.....	29
Figura 3: Gràfic dels personatges que són autoritaris.....	30
Figura 4: Gràfic dels personatges que reben l'autoritat d'altres.....	30
Figura 5: Gràfic dels personatges que utilitzen la violència per resoldre conflictes.....	32
Figura 6: Gràfic dels personatges que reben aquesta violència.....	33
Figura 7: Gràfic dels personatges que demostren valentia/temeritat.....	34
Figura 8: Gràfic dels personatges que abusen habitualment de les drogues...	35
Figura 9: Gràfic dels personatges que expressen comentaris homòfobs o racistes.....	36
Figura 10: Gràfic dels personatges que es senten superiors a la dona.....	37
Figura 11: Gràfic dels personatges que canvien d'actitud quan estan amb homes o amb dones.....	38
Figura 12: Gràfic dels personatges que fan referències sexuals.....	40
Figura 13: Gràfic dels personatges que són tractats amb respecte pels altres.....	41
Figura 14: Gràfic dels personatges als quals se'ls falta al respecte pels altres.....	42

## 1. INTRODUCCIÓ:

L'èxit que estan adquirint serveis online com Netflix, HBO o Amazon Prime Vídeo en tot el món sembla ser una onada que seguirà creixent de manera constant durant els pròxims anys. Uns preus assequibles units a una gran quantitat i qualitat de continguts al nostre abast en el moment que desitgem han fet que aquestes plataformes hagin passat del res al tot en qüestió de 5 anys (Onieva, 2018).

Netflix, concretament, no para de créixer. Al primer trimestre de 2018 els seus ingressos van augmentar un 40%, després de superar els 3.700 milions de dòlars i va aconseguir trencar la barrera dels 125 milions de subscriptors a tot el planeta. I per si això fos poc, el seu pes borsari ja supera el que tenen Time Warner i Twenty-First Century Fox. La plataforma està valorada en 135.000 milions de dòlars, mentre que les altres dues companyies es queden en 75.500 i 68.000 milions respectivament (Malagón, 2018).

Narcos, la sèrie que s'analitza en aquest Treball de Fi de Grau, és precisament una de les produccions estrella de la plataforma d'streaming. Inicialment es va plantejar la opció de comparar "Narcos" amb altres sèries de ficció que giressin al voltant del narcotràfic o les màfies, com podrien ser "Boardwalk Empire", "Los Soprano" -ambdues de la productora HBO- o "Peaky Blinders". Finalment però, l'estudi s'ha centrat només en la sèrie Narcos, ja que el fet d'analitzar una sola producció em permet tractar-la a fons a ella i als seus personatges, que al final és l'objectiu d'aquest estudi.

Totes les sèries mencionades anteriorment em van semblar, el dia que les vaig veure, una recreació bastant fidel de la part de societat i d'època que representen. Narcos, però, segurament pel fet de ser visualitzada en versió original -la majoria de diàlegs són entre llatinoamericans amb un accent molt pronunciat-, em va semblar la més representativa i a la vegada, la més creïble, segurament també per la proximitat cronològica en la que succeeix, els anys 80.

A més a més, és innegable que Narcos és una de les produccions que va catapultar la plataforma Netflix a la popularitat a nivell mundial. Des de que la plataforma Netflix va arribar a Espanya sempre s'ha intentat diferenciar dels seus competidors i consolidar-se com una alternativa a la televisió tradicional. I ho ha aconseguit amb dues estratègies: oferint produccions de qualitat per un preu molt baix i arriscant amb innovadores campanyes publicitàries (Soage, 2017).

Narcos ha sigut probablement una de les sèries que ha tingut al darrera una promoció més contundent i polèmica. Qui no recorda les seves dues campanyes publicitàries a

Madrid: la primera, una tanca publicitària col·locada al bell mig de la ciutat on es simula una conversa de missatgeria instantània en la qual es llegeix "Sigues fort. Torna Narcos" en una referència claríssima a l'SMS que el president del govern d'Espanya, Mariano Rajoy, va enviar el 2013 a l'ex tresorer del PP, Luis Bárcenas, quan aquest va ser imputat per portar una comptabilitat B del seu partit. La segona, una gran valla a la Porta del Sol on ens desitjava a tots una "Blanca Navidad" (Soage, 2017).

L'èxit de Narcos, més enllà de la qualitat de la sèrie, beu de les seves campanyes publicitàries, on el primer punt a tenir en compte és l'storytelling. La campanya funciona no només perquè ajuda a seguir generant converses sobre la sèrie, sinó perquè, al final, ells mateixos amplien la història: han aconseguit crear la seva pròpia història respectant la narració (Puro Marketing, 2017).

El segon punt a tenir en compte és el públic. Les diferents campanyes saben molt bé amb qui han de connectar i on són aquests espectadors/consumidors. Les diferents campanyes no connecten necessàriament amb públics massius (la de Nadal a Espanya va rebre moltes crítiques) però sí amb el públic adequat, que sap llegir el missatge correctament i participen en la 'broma' (Puro Marketing, 2017).

I, finalment, la clau està en la creativitat. Posar un enorme cartell al centre d'una ciutat sobre una sèrie pot semblar una de les estratègies més antigues que existeixen, però en realitat és, en aquest cas, una aposta bastant trencadora perquè s'escapa de qualsevol publicitat que haguem vist anteriorment en aquest escenari. Les campanyes són creatives i originals, fet que fa que sobresurtin per sobre dels habituals missatges que televisions i productores llancen per promocionar les seves noves sèries i pel·lícules. L'encreuament d'aquests tres elements és el que fa que les campanyes no només connectin amb la seva audiència sinó que a més a més aquesta acabi parlant d'elles en xarxes socials, comentant i generant un expectativa extra al seu voltant. Les campanyes no es converteixen en virals per parlar de Narcos, sinó més aviat per fer-ho de la manera en què ho fan (Puro Marketing, 2017).

És precisament per aquest gran impacte que va tenir aquesta sèrie l'any 2015 al nostre país -i segueix tenint, ja que al 2019 segueix en emissió- que és pertinent analitzar-la profundament, i concretament a la masculinització i estereotipització dels seus personatges masculins principals. Personalment, crec que és important conscienciar a la societat que, tot i l'èxit que va tenir la sèrie al seu dia, Narcos no deixa de ser una història basada en fets reals. Aquesta intenta representar la societat colombiana dels anys 80, i tot i que de primeres pugui passar per alt pel fet de ser una sèrie de televisió, reflecteix el

que era una societat que girava al voltant dels homes, la violència i el poder. Analitzar tots aquests estereotips que s'han construït a la sèrie -tots giren al voltant de la masculinitat- que s'havien de complir aleshores per ser un home important a Colòmbia, em sembla un tema molt interessant pel Treball de fi de Grau. La investigació d'aquest estudi, en definitiva, girarà al voltant de la representació dels estereotips de masculinitat que presenten els personatges principals masculins en la primera temporada de la sèrie de Narcos.

En primer lloc s'ha realitzat un treball d'antecedents que ha intentat cobrir alguns dels conceptes clau en aquesta recerca anomenat Marc Teòric. En aquest apartat s'han tractat alguns temes com ara l'estereotip, l'estereotip de la masculinitat, l'estereotip de masculinitat en sèries i pel·lícules de ficció i els estereotips del narcotràfic. Posteriorment s'ha investigat la història de la sèrie 'Narcos' i de la seva productora Netflix, passant a comentar i descriure posteriorment el paper que tenen en la producció els seus personatges principals -tant masculins com femenins-.

El següent pas a seguir en l'estudi ha estat descriure i desenvolupar la metodologia que hem emprat en aquesta recerca. Aquesta inclou part transcendents de l'estudi com els objectius generals i específics, la hipòtesis, les preguntes de la recerca i, per últim però no menys important, la tècnica d'investigació documental i l'anàlisi de contingut. A més a més s'ha realitzat un apartat referent a la mostra que s'obtindrà, a les variables i categories i a la fitxa d'anàlisi, que ens ha servit per obtenir els resultats pertinents per realitzar la següent part del Treball de Fi de Grau: l'estudi dels capítols i l'anàlisi dels personatges.

Per finalitzar l'estudi s'ha realitzat un apartat amb totes les conclusions pertinents extretes de l'anàlisi i per concloure'l, una extensa bibliografia citant a tots els autors que m'han servit d'ajuda per completar les diverses parts d'aquest treball.

## 2. MARC TEÒRIC

### 2.1 L'estereotip

Segons l'Enciclopèdia Catalana, els estereotips simplifiquen la realitat i la fan més comprensible. Es vehiculen mitjançant construccions lingüístiques relativament simples, necessàries en el procés de socialització. En el seu llibre *Public Opinion*, el periodista i sociòleg nord-americà Walter Lippmann (1922) va identificar els mitjans de comunicació com els principals creadors i vehicles d'estereotips en les societats democràtiques modernes, en les quals els ciutadans han de prendre posició sobre realitats complexes. Segons Lippmann però, l'estereotip no és per força negatiu, tot i la distorsió inevitable de la realitat.

Tot i així, alguns autors han apuntat que els estereotips són "predisposicions negatives cap a un grup de gent que ha estat estereotipat a partir d'unes característiques simples basades en una informació incompleta" (O'Sullivan, 1994:240). Allport (1968) s'aproxima a aquesta visió afirmant que l'estereotip és una forma econòmica i simplificada de la percepció i categorització rígida i falsa o inexacta de la realitat. Per Huici (1996) els estereotips són construccions cognitives que regeixen interaccions grupals. Segons González (1999) però, els estereotips de gènere són una adjudicació sociocultural construïdes a partir d'un sexe, actituds i valors socialment construïts. Fernández Poncela (2002) té una visió molt més simplista sobre el concepte d'estereotip, el qual defineix com un conjunt de característiques de l'ésser humà, tant físiques com psicològiques. Per Dovidio, Evans & Tyler (1986:22) "els estereotips han estat sovint conceptualitzats com a representants del component cognitiu del prejudici". Tot i així, Gaertner (1973:24) va definir abans l'estereotip com un "conjunt comprimit de creences consensuades sobre les característiques d'un grup particular".

És interessant també esmentar diverses reflexions de l'article "Estereotips i Perjudicis" de Miquel Rodrigo Alsina (2000), on el catedràtic afirma que la creació de sentit és una necessitat ineludible per a l'ésser humà. Així doncs, la creació de sentit és una operació cognitiva i emotiva complexa en la qual intervé el bagatge enciclopèdic (background), anomenat univers referencial. Aquest univers es forma gràcies als materials significants que els contextos culturals posen al seu abast i que la persona experimenta i viu de manera única. És a dir, que tot i que la construcció de sentit està relacionada a la socialització d'unes competències col·lectives, la interpretació és un acte individual amb una base social.



Dins del mateix article, Alsina ens proposa l'exemple de que si ell preguntés als seus lectors, amb qui comparteix llengua i cultura, què és per ells un pare, tothom l'entendria. Això formaria part de l'apartat social. Per altra banda però, hi hauria una discrepància en la interpretació basant-se en els models de paternitat que el lector coneix i la imatge de pare que cadascú té, fins i tot compartint la mateixa figura paternal.

Així doncs, "l'univers referencial que permet la construcció de sentit és una matriu de significat individual que té una fonamentació social" (Alsina, 2000:8).

És important saber també que a vegades, els prejudicis es poden convertir en estereotips. En aquest sentit, un estereotip és un conjunt de creences i d'idees preconcebudes que els membres d'un grup comparteixen sobre les característiques d'altres grups. El fet d'estereotipar és considerat actualment "un procés cognitiu normal pel qual les persones construeixen esquemes per categoritzar a les persones i institucions i així evitar la sobrecàrrega d'informació" (Guirdham, 1999:161).

Així, es pot donar el cas, per exemple, que a la primera persona alemanya que coneixem en la nostra vida li puguem dir: 'Saps que no sembles alemany?'. I diem això, no perquè hàgim estudiat en profunditat l'ànima del poble alemany, sinó simplement perquè aquella persona no s'ajusta a l'estereotip que tenim dels alemanys (Guirdham, 1999).

Un estereotip simplifica la realitat i ens permet classificar els fenòmens gairebé immediatament, sense obligar-nos a analitzar-los detingudament. Molts d'aquests estereotips són prejudicis etnocèntrics, fins a cert punt inevitables (Alsina, 2000).

Per la seva banda, Ramírez Berg (2002) defineix la construcció de l'estereotip com una generalització negativa d'un "in-group" (nosaltres) sobre un "out-group" (fora de nosaltres, ells). Quan un "out-group" està sent estereotipat, normalment de manera negativa, hem de buscar la causa en la raça, la cultura, el menjar, o en qualsevol cosa que els distingeixi dels "in-group". Aspectes molt semblants, segons P. Hodgkinson (2011), a les idees en què els mitjans de comunicació repercuteixen. En resum i tal i com assenyala Mosse (2002), els estereotips es formen com la recerca general de símbols amb el propòsit de fer allò abstracte més concret.

## **2.2 Estereotip de masculinitat**

La masculinitat té diversos significats, que poden anar des de descripcions biològiques fins a socials, sent aquestes últimes en les quals ens centrem en aquest Treball de Fi de Grau.

La masculinitat està relacionada tant amb el que representa ser un home de la manera correcta, com allò que el diferencia de les característiques de la feminitat (Bonino, 2002). És a dir, la masculinitat i la feminitat estan fortament lligades: els seus significats i representacions es construeixen a partir de diferències.

Matteu Guttman (1998:47) ens planteja tres definicions importants per entendre el que significa masculinitat:

1. Qualsevol cosa que els homes facin o pensin.
2. Tot allò que els homes pensin i facin per encaixar dins del concepte de ser homes.
3. Alguns homes, inherentment, són considerats 'més homes' que altres homes.

Brickell (2005) opina que la masculinitat i les performances estan molt lligades: és a dir, la masculinitat és entesa com un acte reflex construït a partir d'execucions socials. Butler (1990) també construeix la seva definició de masculinitat per aquest camí: per ella, els conceptes que tenim de gènere han estat construïts a partir de la mirada de la heterosexualitat, un factor totalment determinant a l'hora de construir estereotips socials.

Al contrari de les definicions anteriors, segons Connell (2005), s'ha de definir la masculinitat com a un procés i no com a un producte. Per Connell, la masculinitat és un conjunt de pràctiques d'un sexe/gènere específic per la regulació de les relacions de poder, els rols socials i els cossos dels individus.

Així doncs, els primers estudis de masculinitat sorgeixen des d'una perspectiva relacional, on els homes apareixen imaginats i descrits per les dones (Ramírez, 2005). Les primeres teories feministes buscaven així mostrar als homes com un model de gènere específic, que es definia d'acord amb els ideals culturals que servien a determinats propòsits (Viveros, 2009).

Lynne Segal (1990) ens recorda que el terme masculinitat ha estat definit de formes diferents i per actors diferents segons l'època històrica. Això provoca que a dia d'avui, hi hagi dubtes del que realment és la masculinitat. Una altra definició altament acceptada per molts i en molts contextos diferents és la de David Gilmore en la seva obra "Fer-se home" (1994:15), on defineix la masculinitat com "la forma acceptada de ser un baró adult en una societat concreta". Cal mencionar també a George Mosse, un dels autors que millor tracta aquest concepte. En el seu llibre "La Imatge de l'Home" (2002), Mosse defineix la masculinitat com les diverses formes en la que els homes reafirmen el que pensen que és la seva virilitat.

La masculinitat doncs, es defineix com qualsevol identitat moderna: de manera relacional. És a dir, el concepte de masculinitat i les seves característiques variaran segons el temps i l'espai en què es viu (Fernández-Llebrez, 2004). La masculinitat doncs, és un concepte que es caracteritza per la seva pluralitat: és molt diferent, per exemple, pensar en l'ideal masculí de caràcter romàntic de fa uns anys amb l'ideal masculí de 'macho ibérico' que poden tenir alguns actualment. S'ha d'acceptar doncs, que la masculinitat és "una construcció social definida pels contextos en els que es desenvolupa" (Fernández-Llebrez, 2004:15-43).

La masculinitat defineix el que és o no és l'home, naturalitzant d'aquesta forma qüestions errònies, com el caràcter social i cultural. Aquesta recerca de la veritable identitat implica que qui quedi fora de la definició de masculinitat no és un home, sinó una altra cosa que no se sap ben bé què és. O millor dit, moltes vegades sí es sap què és, ja que per denominar aquesta realitat s'utilitzen adjectius com efeminat, 'maricón', dona, nen o infantil. Conceptes i realitats ben contràries a l'estereotip masculí o bé com a complement, però mai com a part del propi estereotip (J. C. Kreimer, 1994).

L'estereotip de masculinitat no només pretén tenir una força descriptiva, sinó que es recolza en que l'home de veritat, l'estereotip –erròniament, segons el meu punt de vista- és exemplar. Ens ensenya com han de ser els homes, provocant que qui surti d'aquestes pautes pagui el preu de no ser 'normal' (un verdader home), és a dir, un que segueixi l'estereotip de masculinitat (Fernández-Llebrez, 2004).

### **2.3 Estereotips de masculinitat en sèries i pel·lícules de ficció**

Perquè és rellevant i important utilitzar estereotips en una sèrie? Segons el sociòleg P. Hodkinson (2011) els mitjans de comunicació tenen una gran influència en la societat actual. La imatge de la realitat que creen i projecten influeix en la identitat, la raça, la classe social, el gènere, la relació de l'individu amb la societat, la política i el medi ambient. El cinema i la televisió tenen molt de poder. Una sèrie sobre el problema de les drogues a Colòmbia, narcotraficants i l'afrontament del problema influeix en la visió de l'espectador sobre el país. Especialment, si l'espectador no tenia molta informació sobre l'assumpte al principi. W. Lippmann (1922) exposa a "Public Opinion" que el cinema és fàcil de processar pel cervell. Sons i imatges ens queden en la memòria, provocant que juntament amb la televisió, tinguin molt poder.

Segons Zurián (2011), en el cas del cinema la presència hegemònica de la masculinitat és total. N'hi ha prou amb adonar-se que la indústria ha estat històricament en mans

masculines: des de la producció, la direcció, la construcció d'històries per guionistes homes, etc. Zurián (2011) afirma també que tradicionalment les dones han estat relegades a tasques 'femenines' com la direcció del vestuari, el maquillatge, la perruqueria dels actors, etc. Dins el mateix text, l'autor relata també que "les poques dones que han pogut -amb un esforç molt superior a qualsevol home- dedicar-se a la direcció, producció i guió han estat tradicionalment ignorades i/o han assolit cotes de visibilitat limitades" (Zurián, 2011:40).

Pel que fa a la representació en sèries de ficció, Zurián veu una clara dissonància entre el sexe masculí i el femení. Segons ell, els homes són els que manen i les dones són simplement persones que els acompanyen com atractives princeses o un premi a exhibir per l'home exitós. Per altra banda, poden ser presentades també com a mares sacrificades i esposes valentes. La tercera opció, sempre segons Zurián (2011), són les anomenades dones fatals, a les quals els homes s'han de sobreposar -físicament- perquè s'ho han guanyat.

Actualment però, la representació dels homes en la televisió ha rebaixat el seu to i aquests ja no són presentats com a éssers tan summament dominants o agressius (José Sixto García, 2007). Tot i així, segons un estudi realitzat per Jesús Pertíñez López i el seu equip l'any 2005, afirmen que tot i que la societat evoluciona, es segueixen imposant en la televisió els estereotips sexistes i racistes. L'estudi exposa que els homes se'ls assignen funcions masculinitzades en contraposició als personatges femenins que se'ls ubica en sectors més feminitzats, tal com assenyalava Zurián anteriorment.

Dins del seu estudi, realitzat per la Universitat de Granada, constaten que la dona rep un tractament negatiu assignant-li sempre el rol de mare, cuidadora de la llar, familiars i fills, mentre que els personatges masculins segueixen anclats en la figura de personatge que manté la família però que a la vegada no realitza les tasques domèstiques i que n'és un despreocupat.

La masculinitat és una marca també en les sèries de ficció televisió. De fet, aquesta es divideix en dos tòpics comportamentals segons l'estudi realitzat per Cobo, López, Guarinos i Durán (2013:51):

1. El de la homosociabilitat: Les principals relacions socials s'estableixen entre ells mateixos, excloent al personatge femení a l'hora de compartir les seves experiències positives o negatives. Quan es produeixen aquestes relacions són gairebé exclusivament domèstiques, en qüestions relacionades amb el món

sentimental de la parella o de paternitat. Les dones no són mai considerades com un igual tot i que ho siguin.

2. El de l'heterocentrisme. La visió del món presentada pels homes principals de les sèries és una perspectiva basada en la heterosexualitat més masclista.

Trinidad Núñez i Miguel Ángel Pérez parlen sobre la heterosexualitat masculina com a marca de les sèries de ficció televisives en el llibre "Homes en sèrie. Construcció de la masculinitat en els personatges de ficció de les sèries espanyoles en televisió". Concretament, paren atenció en el concepte dels 'homes durs' –altrament anomenats 'tipos duros' en castellà-. Segons Núñez i Pérez, aquests surten representats a gairebé totes les sèries. En el seu article, es centren en la sèrie policíaca "Los Hombres de Paco" emesa a Antena 3 durant la dècada dels 2000. En ella, destaquen dos personatges fortament masculinitzats que entren en disputa per seduir la mateixa noia.

Els dos comparteixen els mateixos trets, tant de personalitat com físics. Amb un aspecte atlètic i desitjables, representen l'estereotip d'home canalla: busca-raons, freds, presumits, impermeables a qualsevol mena de sentiment, però altament paternalistes amb la noia, sobre la qual exerceixen una protecció total, considerant-la així un ser inferior al que cuidar (Nuñez i Pérez, 2013)

Unes característiques molt semblants a les que resumeix Zurián (2011:40), assenyalant que en la ficció, sol predominar la representació "d'homes que transpiren virilitat sense embuts, freds, calculadors, forts, actius, amb caràcter i amb personalitat, sempre vencedors i triomfals espècimens de la masculinitat universal que saben ocupar el seu espai de domini no qüestionat i inqüestionable"

Unes característiques que, tenint en compte que aquest Treball de Fi de Grau es centra en la primera temporada de la sèrie Narcos, és impossible no trobar-hi, abans d'analitzar-ho profundament, certes correlacions amb la sèrie produïda per Netflix estrenada l'any 2015.

## **2.4 Estereotips del narcotràfic**

El narcotràfic té una gran importància dins del cine del segle XX i a dia d'avui, segueix mantenint-se com un tema popular i recurrent a Hollywood. De fet, les drogues han set protagonistes en algunes produccions nord-americanes des de començaments del segle XX, com en la pel·lícula "Marihuana", de l'any 1936 dirigida per Dwain Esper. Tot i així, no va ser fins als anys 80 que les drogues i el narcotràfic van començar a ser de gran

interès per directors com Brian de Palma (“Los Intocables”, “Scarface”), Francis Ford Coppola (La trilogia de “El Padrino”, “Cotton Club”) i William Friedkin (“Contra el Imperio de la Droga”), (Armando Acosta, 2017 i Jarne Esparcia, 2015).

Una característica bàsica en les pel·lícules sobre el problema del narcotràfic és la presència de personatges com el narcotraficant, les autoritats, els consumidors i diferents persones involucrades en el negoci il·legal de les drogues. Segons Jacques Aumont (2008), el fet de veure un personatge en pantalla crea una expectativa sobre el que dirà. Aumont (2008) creu també que això no suposa cap problema fins que allò que es transmet i el personatge són repetitius, creant una concepció i fins i tot una imatge o idea acceptada comunament que acaba creant un estereotip i una assimilació col·lectiva d'aquest –i probablement, molts cops errònia-.

En el cas de les sèries, la narrativa de les telenovel·les s'ha interessat per la construcció d'identitats que transcendeixen la diferència entre les classes socials i enforteixen els estereotips. Actualment, són les narcotelenoveles, un subgènere de les telenovel·les, les que es troben en ple creixement popular (Rincón, 2015).

La societat de Colòmbia s'usa sovint com a exemple de comunitat fragmentada i polaritzada. Les seves baixes classes sempre es troben en situació d'exclusió i l'elit sembla ser part d'un altre món. Una dicotomia en la societat que és visible també en les narcotelenoveles, ja que es mostra la vida de les classes baixes i s'evidencien els problemes de la pobresa, la marginalitat, la manca de reconeixement i la injustícia social (Trujillo Amaya, 2015). Els grups socials exclosos reben cares i veus a través d'aquestes narcotelenoveles. La narco-ficció és una representació de la realitat i mostra els problemes més durs de les classes baixes (Rincón, 2015).

En aquestes narcotelenoveles, les famílies benestants funcionen sota un ideal de perfecció: no tenen problemes, els nens són amables i obedients, la família és amorosa i no hi ha conflictes. Per contra, la representació de les classes baixes és molt diferent: aquestes altres famílies tenen problemes amb la policia, amb la violència, amb la infidelitat i són, en gran mesura, disfuncionals (Rodríguez Clavijo, 2013). L'elit és idealitzada i els pobres no reben ajuda. L'Estat no és capaç de solucionar aquests problemes i sovint els narcotraficants resulten més poderosos que el govern (Barber, 2001). Aquests creen infraestructures, cases i escoles, és a dir, llocs de treball. A través d'aquest fet els narcotraficants recolzen més als pobres que un govern incompetent i aconseguixen així xarxes de lleialtat (Palaversich, 2015). I, com Patiño Villa (2005) apunta, és possible que la violència al carrer sigui producte del mal funcionament del govern.

En una societat en la qual la violència és una cosa que pertany al dia a dia, és evident la influència de Pablo Escobar i els narcotraficants com una resposta a una societat amb un govern incompetent. El paper del narcotraficant deriva d'una situació en què el govern no funciona, molta gent viu en la pobresa, hi ha violència i una gran diferència entre les classes (Rincón, 2015).

Molts estereotips llatins són representats amb freqüència en múltiples sèries i pel·lícules de Hollywood. L'estereotip del narcotraficant és un d'aquests i es pot dividir en diferents subcategories. Són quatre els tipus de narcotraficant: el bandit social, el paisa, el sicari i l'empresari (Smid, 2017):

- **El bandit social:** En l'obra "La seducció de les màfies: la figura del narcotraficant", l'escriptora D. Palaversich (2015) comenta sobre Pablo Escobar que és un Robin Hood paisa que es rebel·la en contra d'un sistema caracteritzat per profundes diferències socials i governat per una elit corrupta. Escobar va ser la primera persona que va ajudar a la població més necessitada de Medellín. Robin Hood és el gran bandit social per excel·lència. El fet d'anomenar-lo així el converteix en un "outlaw", o sigui un home que viu fora de la llei, però amb un gran sentit d'integritat i moral. El bandit social no és més que un heroi que ajuda a les classes més baixes (Palaversich, 2015).
- **El paisa:** Els paisas són persones nascudes al nord-oest de Colòmbia, solen anar vestits amb un cinturó i un barret, a l'estil d'un vaquer. Són coneguts pel seu pensament regionalista i el seu sentit de pertinença. Estimen la terra i tenen un innat sentit pel comerç i els negocis. Es diu d'ells que són capaços de produir diners a qualsevol preu. El seu dialecte està caracteritzat pel vosseig (l'ús del "vós") i el sesseig (Smid, 2017).
- **El sicari:** generalment es tracta de joves en situació d'extrema pobresa que treballen com assassins a sou. Són homes que viuen poc però ràpid, que experimenten una gran quantitat d'adrenalina i que maten a risc de morir. Persones religioses a la recerca de diners i èxit ràpid per proveir a la persona que ells més estimen: les seves mares (Rincón, 2009).
- **L'empresari:** L'estereotip de l'empresari és capitalista; és la imatge del somni americà, no importa quant es creixi, ja que sempre es pot ser més ric. Es tracta d'un personatge de procedència humil que ha arribat a aconseguir la seva

pròpia empresa i riquesa, d'aquí que actuï com a icona del capitalisme (Smid, 2017).

### **3. LA PRODUCCIÓ 'NARCOS' I DESCRIPCIÓ DELS PERSONATGES**

#### **3.1 La sèrie: Narcos (2015)**

No és la primera vegada que la història sobre el Cartel de Medellín ha estat portada a la ficció, però és indubtable que la producció de Netflix, publicada l'any 2015, ha estat una de les sèries més atrevides i realistes sobre el tema. Narcos ha estat un producció atrevida ja que, tot i ser una de les grans apostes de Netflix a nivell mundial, la gran majoria de diàlegs són de parla hispana augmentant així el seu realisme i deixant en primer pla a la gent de Colòmbia, la seva llengua, la seva cultura i l'aparició dels càrtels, que canviaria per sempre la història del país (Marie Perod, 2015).

De fet el primer episodi de Narcos comença amb la següent definició: "El realisme màgic es defineix com allò que succeeix quan un entorn veraç i extremadament detallat és envaït per quelcom massa estrany com per creure-ho". I és que la sèrie és conscient en tot moment de que narra uns fets a vegades massa increïbles per ser certs. Però per molt que sembli impossible, la història que explica la sèrie va succeir fa més de 25 anys.

Com ja hem mencionat, Narcos és una sèrie produïda per Netflix, una empresa comercial nord-americana d'entreteniment que ofereix continguts multimèdia via streaming per Internet. Creada per Reed Hastings i Marc Randolph l'any 1997 a Califòrnia, Estats Units, aprofitant la gran onada creixent de l'streaming, l'any 2015 va començar la seva gran expansió a nivell internacional, coincidint així amb el primer any d'emissió de Narcos. A dia d'avui, Netflix compta amb més de 140 milions d'usuaris en tot el món (Perod, 2015 i Oaks, 2017).

A més a més, Narcos és la tercera sèrie més vista de la història de Netflix, la primera si parlem de les sèries produïdes originalment per l'empresa californiana. A Espanya ens unim als criteris globals dels usuaris de Netflix i també és la sèrie més vista del país (Oaks, 2017).



### 3.2 Personatges principals de la sèrie

#### - **Pablo Escobar** (Interpretat per Wagner Moura):

És sens dubte l'ànima de la sèrie, el fil conductor d'aquesta. Les seves decisions influeixen en els girs de les trames, i com a bon 'capo', està present en tot moment. Escobar és un colombià de família humil que aconsegueix fer-se un lloc a l'elit del seu país a costa del narcotràfic. Conegut com a "El Patrón", als anys 80 va aconseguir convertir-se en l'home més ric de Colòmbia -segons la llista Forbes-. Això sí: per la llista de la prestigiosa revista especialitzada, la seva riquesa provenia d'una empresa de taxis creada per ell mateix, que no era més que una tapadora dels seus negocis il·legals. Un fet que surt bastant representat a la sèrie és que Escobar va estar fortament lligat a la vida política del seu país, intentant ser-ne el president en diverses ocasions de forma fallida. En definitiva, Escobar era un personatge assedegat de poder, de riquesa, sense cap mena d'escrúpol, sense respecte per la vida aliena i per sobre de tot, un excel·lent manipulador i un gran estratega (Pedraza, 2016; Álvarez, 2017).

#### - **Gustavo Gaviria** (Juan Pablo Raba):

Gustavo és la mà dreta de Pablo Escobar, la peça que es complementa a la perfecció amb ell i que l'ajuda en tot moment. El paper d'en Gustavo a la sèrie és bastant complex, ja que la seva feina es basa en aconsellar, calmar i decidir conjuntament amb un dels homes més perillosos del món en aquell moment, el seu cosí Pablo. Gustavo viu sempre entre l'espasa i la paret: no entén certes decisions d'Escobar i ha de batallar constantment contra això. Probablement, el que defineix millor el dilema de Gaviria és una de les frases que li deixa anar al final de la primera temporada, quan Pablo està més pendent del món de la política que no pas dels seus propis negocis: "Es que vos no podés ser político. Es que vos no podés andar por ahí pavoneándote o regalándole cosas a la gente simplemente pa' que te quieran. Nosotros somos bandidos". Gustavo demostra ser un home intel·ligent, conscient de que Pablo està perdent el nord volent-se involucrar en la vida política del seu país després de tot el mal que li està causant a través del narcotràfic. Gustavo Gaviria deixa claríssim al llarg de la primera temporada que no vol renunciar als seus orígens i que no vol convertir-se en alguna cosa que realment no és (Pedraza, 2016, Álvarez, 2017).

- **Gacha “El Mexicano”** (Luis Guzmán):

És sens dubte un dels personatges més cruels i sanguinaris de tota la sèrie. Amb un gran protagonisme durant la primera temporada, a Narcos surt representat tal i com va ser “El Mexicano”: un dels narcotraficants més perillosos i poderosos de Colòmbia. Gacha era conegut per tenir un gran arsenal militar i un exèrcit al seu darrera pagat per la seva gran fortuna aconseguida a costa del narcotràfic. És probablement el personatge amb menys escrúpols de la sèrie, un reconegut psicòpata sanguinari sense cap mena de sentiment de culpabilitat (Pedraza, 2016; Álvarez, 2017).

- **José Luis Ochoa i Fabio Ochoa** (André Mattos/ Roberto Urbina):

Els germans Ochoa són uns dels membres més importants del Cartel de Medellín, ja que en va ser els fundadors juntament amb Pablo Escobar, Gustavo Gaviria i Gacha. Els dos van entrar de molt joves en el negoci del narcotràfic, però sempre –i tal i com surt reflectit a la sèrie- viuen sota l'estigma constant de ser massa “suaus”. Això és degut a que els dos germans provenen d'una família que ja estava posada en el món del narcotràfic (el seu pare, Jorge Ochoa Restrepo, era un famós narco) i portaven un estil de vida de gent adinerada, al contrari de Pablo Escobar o Gustavo, que provenien de famílies humils allunyades del món de les drogues (Pedraza, 2016; Álvarez, 2017).

- **Carlos Lehder** (Juan Riedinger):

De pare alemany i mare colombiana, aquest narcotraficant va ser un altre membre important del Cartel de Medellín. La seva feina era traficar i transportar per via aèria tota la droga des de Colòmbia fins als Estats Units. Tot i que a la sèrie no té massa importància i acaba detingut i extraditat a Estats Units –on actualment encara està complint una condemna de 55 anys-, és una de les peces claus per entendre la circulació de la droga des de Colòmbia fins a EEUU. Ledher era un reconegut amant de Hitler i el ‘Mein Kampf’ –en cert punt, una contradicció al ser mig sud-americà- degut a la influència del seu pare, qui també era un declarat nazi que va anar a parar a Colòmbia. I a la sèrie no deixa passar cap oportunitat per constatar-ho. Anecdòticament, també era un gran fan de John Lennon (Pedraza, 2016; Álvarez, 2017).

- **Hermilda Tata** (Paulina Gaitan):

És la dona de Pablo Escobar. Tot i no tenir massa protagonisme, les seves intervencions estan plenes de força i deixen entreveure, a través dels seus diàlegs amb ell, la verdadera personalitat d'Escobar. Influeix molt en la presa de decisions de Pablo, ja que en cada acció que ell pren, ha de tenir present la situació de la seva família, condicionant així molts cops la seva forma d'actuar. Tata es passa tota la sèrie cercant un lloc on pugui estar segura juntament amb la seva família. El personatge es veu fortament marcat per això i per la dificultat per entendre el que el Cartel del seu home suposa pel món (Pedraza, 2016; Álvarez, 2017).

-**Valeria Velez** (Stephanie Sigman):

Velez és coneguda per ser l'amant de Pablo Escobar, així com la periodista que ajuda al narcotraficant a netejar la seva imatge de cares al poble, durant els primers anys del Cartel de Medellín. A la sèrie, tal i com ho és Tata, Valeria és un gran recolzament per en Pablo. El personatge està inspirat en Virgina Vallejo, una periodista que va tenir una relació amorosa amb Escobar entre el 1983 i el 1987. Anys més tard, Vallejo escriuria un llibre sobre el seu idil·li amb el criminal "Amando a Pablo, odiando a Escobar" (Pedraza, 2016; Méndez, 2017 i Álvarez, 2017).

- **Poison** (Jorge A. Jimenez):

Poison és conegut com un dels sicaris més sanguinaris contractat per Pablo Escobar. Sens dubte, Poison va ajudar a Escobar a construir el seu imperi i va ser testimoni directe de la creació del Cartel de Medellín. Sota el reconegut lema de "plata o plomo", la missió de Poison a la sèrie és matar a l'agent de la DEA Steve Murphy. Poison sap de l'existència d'aquest gràcies a un treballador de l'aeroport que copia el passaport de Murphy i li lliura a Poison. Poison, qui comet varis assassinats al llarg de la sèrie sense cap mena d'escrúpol, s'encarrega de matar al gat de Murphy com a advertiment. Finalment, i com la majoria de sicaris, acaba assassinat, en el seu cas, pel coronel Horacio Carrillo (Pedraza, 2016; Álvarez, 2017).

- **La Quica** (Diego Cataño):

La Quica era un sanguinari sicari que va matar més de 50 policies entre el març i el juny de 1989, ja que Pablo pagava 659 dòlars per policia mort. De fet, va ser posat a la presó dues vegades per aquest tema i tot i així es va aconseguir fugar les dues vegades subornant als guàrdies. Possiblement l'acte que defineix millor a la Quica és quan, a la sèrie, convenç a un jove noi anomenat Jaime perquè porti un paquet als Estats Units. La única condició és que, quan l'avió porti 5 minuts volant, premi un botó del paquet que ha de transportar. Jaime accedeix sense saber que aquest paquet és un explosiu i el botó que ha de prémer, el que accionarà la bomba. El resultat? Més de 100 morts en un dels desastres aeris més importants de la història de Colòmbia. Aquesta acció de la Quica, per cert, és un intent d'assassinat fallit dirigit al President César Gaviria, que finalment no viatjava en aquest avió (Pedraza, 2016; Álvarez, 2017).

-**Steve Murphy** (Boyd Holbrook):

És un dels personatges amb més protagonisme i el narrador de la sèrie. Steve Murphy és un agent de la DEA que es dedicarà a perseguir en Pablo Escobar fins el dia de la seva mort, on Murphy hi està present. Murphy és el prototip de policia americà perfecte: alt, ros, musculat i amb un frondós bigoti típic dels anys 80. Un home però, que ha de viure amb la càrrega de que la seva dona, Connie Murphy, visqui constantment condicionada pel seu treball. Steve és a la sèrie el company inseparable de Javier Peña, un altre dels agents que va ser importantíssim en l'enderrocament del Cartel de Medellín i la desaparició de Pablo Escobar. El fet de perseguir a Pablo Escobar durant tant temps i fallar tants cops, provoca que el seu personatge es desgasti moltíssim. Cal recordar que Murphy viu en un lloc rodejat de mort i sofriment i sembla no digerir aquest fet massa bé, cosa que acaba derivant al seu trasllat a Estats Units un cop acabat el cas de Pablo Escobar (Pedraza, 2016; Álvarez, 2017).

-**Javier Peña** (Pedro Pascal):

Javier Peña és un altre pilar fonamental a la sèrie. És un policia mexicà, coneix molt millor la cultura llatina que Murphy i això provoca que sàpiga actuar i aconsellar-lo en cada moment determinat. Peña és molt competent i amb una moral pròpia molt forta, i és conscient de que no podrà guanyar mai la guerra a les drogues. Així doncs, decideix revelar la profunda corrupció que sofreix el govern Colombià a mans del president Ernesto

Samper, qui tenia vàries connexions amb el Cartel de Cali. Els Estats Units eren conscients d'això, però mai van entrar en cap mena de conflicte pel tema. El fet de que Peña destapés la corrupció del govern de Samper va provocar un gran escàndol a Colòmbia i als EEUU. Per evitar les possibles conseqüències, Peña decideix deixar la DEA i va anar a viure amb el seu pare a un ranxo a la frontera entre Mèxic i els Estats Units (Pedraza, 2016; Álvarez, 2017).

- **Horacio Carrillo** (Maurice Compte):

És un dels personatges amb més evolució a la sèrie. Coronel de la Policia Nacional Colombiana, la seva tasca principal a la sèrie és caçar i portar a la justícia als narcotraficants més importants de Colòmbia. És important la seva relació amb Pablo Escobar, a qui intenta capturar varis cops sense èxit. Un episodi que marca fortament la personalitat de Carrillo és l'assassinat accidental de l'ostatge Diana Turbay. Aquest fet provoca que el president César Gaviria accepti l'oferta de rendició del Cartell de Medellín i de Pablo Escobar però amb les condicions que aquest últim volgués. Carrillo és enviat a Espanya, i la guerra amb Escobar queda apartada temporalment. El 1992, després de la mort d'onze policies en una estació de policia de Medellín, Carrillo substitueix el coronel Pinzon com a líder del Search Bloc, tornant a Colòmbia. Carrillo era l'únic home a qui Escobar temia: va ser capaç de capturar a "Gato", sicari de Pablo, i assassinar-lo posteriorment perquè no li donava la informació que volia. A més a més, també mata a la mà dreta d'Escobar, Gustavo, fet que acabaria provocant la pròpia mort de Carrillo a mans d'Escobar com a venjança (Pedraza, 2016; Álvarez, 2017).

- **Connie Murphy** (Joanna Christie):

Connie és la dona de l'Steve i sense saber gairebé com, es troba al cor de Colòmbia en un dels moments més perillosos de la història del país. Tot i semblar que algunes situacions puguin superar-la, les afronta i supera amb bastanta normalitat. La Connie és una infermera que treballava a Miami quan va conèixer a l'Steve en un bar. Els dos estableixen una relació i es casen, i posteriorment es traslladen a Colòmbia. El succés que més influeix a Connie és la mort d'una nena embarassada a causa d'una sobredosi de cocaïna (derivada d'ingerir bosses de cocaïna per fer de 'mula' per portar droga als EEUU). Aquest fet desperta l'odi de Connie cap als cartels de la droga, i influeix moltíssim en el trasllat a Bogotá juntament amb el seu marit (Pedraza, 2016; Álvarez, 2017).

- **President César Gaviria** (Raúl Méndez):

Si ser policia a Colòmbia ja era una tasca difícil durant els anys 80, ser president del país era un repte de dimensions monstruoses. Probablement és un dels personatges més complexes de la sèrie. Cèsar Gaviria és considerat l'enemic número u de Pablo Escobar, el seu pol oposat a la sèrie. Com a President de Colòmbia ha de defensar el seu país, pel que es veu obligat a intentar acabar amb el narcotraficant, feina que acaba aconseguint al cap de molts anys. Gaviria, a la realitat, va ser el president de Colòmbia entre el 1990 i el 1994 (Pedraza, 2016; Álvarez, 2017).

## **4. METODOLOGIA:**

### **4.1 Objectiu general de l'estudi:**

**L'objectiu general de l'estudi** és l'anàlisi de la representació de masculinitat en la primera temporada de la sèrie produïda per Netflix "Narcos".

### **4.2 Objectius específics de l'estudi:**

1. Descriure els rols dels personatges masculins dins dels deu episodis de la primera temporada de la sèrie Narcos.
2. Determinar quins són els principals estereotips de masculinitat que representa cadascun dels personatges masculins.
3. Quantificar la freqüència en què aquests estereotips es manifesten en els personatges masculins al llarg de la primera temporada.
4. Analitzar la personalitat i el comportament de cada un dels personatges (segur/insegur, referències sexuals, agressions físiques, mostres d'afecte, etc...).
5. Associar cada un dels personatges masculins a un tipus de masculinitat a la qual representen.
6. Analitzar la relació dels personatges masculins entre sí.

### **4.3 Hipòtesis:**

Narcos és una sèrie de televisió on els personatges protagonistes masculins que hi apareixen estan construïts al voltant d'estereotips de la masculinitat tradicional com la violència, la temeritat, l'autoconfiança o l'ús de referències sexuals entre molts altres.

Aquesta hipòtesis s'intentarà resoldre identificant la freqüència amb què aquests estereotips es manifesten en els personatges al llarg de la primera temporada de la sèrie.

#### **4.4 Preguntes de la investigació:**

- Com reflecteixen la masculinitat cada un dels personatges de Narcos?
- Quins principals estereotips de masculinitat presenta cadascun dels personatges masculins?
- Quins són els rols dels personatges masculins de Narcos?
- Amb quina freqüència es manifesten aquests estereotips de masculinitat en els personatges masculins?
- A quina tipologia de masculinitat correspon cada un dels personatges?
- Quina és la relació dels personatges masculins entre ells mateixos?

#### **4.5 Tècnica: Investigació documental i anàlisi de contingut**

S'utilitzarà la metodologia quantitativa de l'anàlisi de contingut. La mostra a analitzar seran els deu capítols de la primera temporada de la sèrie produïda l'any 2015 per Netflix "Narcos".

Per realitzar una investigació és necessari dur a terme un desenvolupament metòdic que permeti l'adequada consecució dels objectius proposats, així com una formulació clara, concreta, precisa del problema i una metodologia d'investigació rigorosa i adequada al tipus de treball (Pérez Serrano, 1994).

Com hem comprovat, actualment es pot considerar l'anàlisi de contingut com una forma particular d'anàlisi de documents. Amb aquesta tècnica no és l'estil del text el que es pretén analitzar, sinó les idees que s'expressen en ell, sent el significat de les paraules, temes o frases el que s'intenta quantificar.

L'anàlisi de contingut, segons Berelson (1952), és una tècnica d'investigació que pretén ser objectiva, sistemàtica i quantitativa en l'estudi del contingut manifest de la comunicació. Segons Bardin (1986) l'anàlisi de contingut és un conjunt d'instruments metodològics, aplicats al que ell denomina com «discursos» (continguts i continents) extremadament diversificats.

L'anàlisi de contingut se situa en l'àmbit de la investigació descriptiva i pretén, sobretot, descobrir els components bàsics d'un fenomen determinat. Se n'extreu un contingut que es caracteritza per l'intent de rigor del mateix anàlisi.

Una vegada perfilada la panoràmica general que presenta l'anàlisi de contingut convé subratllar que és la tècnica més elaborada i la que gaudeix de major prestigi científic en el camp de l'observació documental.

En el cas d'aquest Treball de Fi de Grau, la mostra sobre la que hem realitzat l'anàlisi de contingut està composta per tots els capítols de la primera temporada de la sèrie Narcos, que consta de 10 capítols en total d'una hora de duració cadascun. La mostra serà extreta de les escenes on aparegui un mínim d'un personatge principal masculí interactuant amb qualsevol altre personatge -no fa falta ni que sigui masculí, ni protagonista-.

#### **4.6 Mostra i unitat d'anàlisi**

La mostra d'anàlisi és la primera temporada de la sèrie, que està dotada de 10 capítols d'aproximadament una hora de duració cadascun d'ells. S'ha triat la primera temporada ja que és on se'ns presenten els personatges principals de la producció i on es desenvolupen i es poden veure els trets principals de la personalitat dels personatges principals masculins, que seran la unitat d'anàlisi. L'objectiu de l'estudi girarà al voltant del comportament masculí a les escenes en les quals apareguin els personatges protagonistes masculins comunicant-se un mínim de 25 segons entre ells i també amb dones.

Comunicar-se cara a cara en el mateix espai físic, a través de trucades de telèfon, per cartes, per missatges o fins i tot per pintades a les parets formaran part del que en aquest estudi considerem com a interacció. Les escenes en què intervinguin dones s'acceptaran com a mostra sempre i quan interactuïn amb algun personatge protagonista masculí.

#### **4.7 Variables i categories**

Aquesta taula d'anàlisi beu de diverses fonts amb la intenció de ser el més completa possible: des de Galán Fajardo amb el seu estudi "La representación de los inmigrantes en la ficción televisiva en España. Propuesta para un análisis de contenido. El Comisario y Hospital Central", passant per l'estudi realitzat per Sara Agharbi "Representación de los roles de masculinidad en los protagonistas masculinos de 'How I met your mother'" però



sobretot basant-se en les fitxes d'anàlisi dels estudis de Diane Miller “Masculinity in popular sitcoms” i “Jerarquía de la masculinidad y su representación audiovisual en la serie Parks and Recreation” de Sánchez Maldonado y Muñoz Yañez.

La fitxa consta de tres categories principals: Variable, Definició i Procedència.

La principal, la Variable, és “una característica que pot fluctuar i la variació pot adoptar diferents valors, els quals poden mesurar-se o observar-se. Les variables reben valor quan es relacionen amb altres variables, és a dir, si formen part d'una hipòtesi o d'una teoria” (Sactic Monroy, 2015).

Les variables de la meua fitxa d'anàlisi van des d'allò més bàsic i quantitatiu (Número de capítol, temporada, títol del capítol, etc.) fins a un enquadrament més complex i qualitatiu, referent als personatges masculins i a la seva forma d'actuar a la sèrie (Capaç d'expressar els seus sentiments, és autoritari, usa la violència, expressa comentaris homòfobs, etc.). Les altres dos altres categories són la definició -de la variable- on s'explica exactament el que serà la variable o com s'identificarà i la procedència, on es cita exactament d'on s'ha extret aquesta variable.

#### 4.8 Fitxa d'anàlisi:

Variable	Definició	Procedència
Número de capítol	Pilot, 1, 2, 3, etc.	Pròpia
Temporada	La 1ra, 2na, 3ra, etc.	Pròpia
Títol del capítol	“Descenso”, “La Espada de Simón Bolívar”, etc.	Pròpia.
Escena	Número i durada de l'escena analitzada.	Pròpia.

Tema de l'escena	Temàtica del que està succeint.	Pròpia.
Marc espacial	Lloc on succeeix l'escena.	(Galán Fajardo, 2006).
Personatge capaç d'expressar els seus sentiments	El personatge és capaç d'explicar com es sent.	(Sánchez Maldonado y Muñoz Yañez, 2016).
Autoconfiança	Els personatges actuen sense dubtar de les seves accions o decisions.	(Diane Miller, 2011).
Personatge que és autoritari	Actua de forma autoritària, utilitzant el seu poder.	(Diane Miller, 2011).
Personatge que rep l'autoritat d'altres	Pateix l'autoritat d'altres personatges.	(Diane Miller, 2011).
Personatge que utilitza violència per resoldre conflictes	Actua violentament per aconseguir els seus objectius.	(Sánchez Maldonado y Muñoz Yañez, 2016).
Personatge que rep aquesta violència	El subjecte que sofreix la violència per part d'altres.	Pròpia.
Personatge que demostra valentia/temeritat	Actua de forma imprudent i atrevida.	(Sánchez Maldonado y Muñoz Yañez, 2016).
Personatge que abusa habitualment de les drogues (alcohol, cocaïna, marihuana).	Consumeix de forma habitual substàncies addictives.	(Sánchez Maldonado y Muñoz Yañez, 2016).

Personatge que expressa comentaris homòfobs o racistes	Existeix alguna falta de respecte per temes d'orientació sexual o origen.	(Guarinos, Gordillo y Ramírez Alvarado, 2008).
Personatge que es sent superior a la dona	Existeix una actitud masclista envers la figura femenina.	(Sánchez Maldonado y Muñoz Yañez, 2016).
Personatge que canvia d'actitud quan està amb homes o amb dones	Canvia el comportament segons el sexe amb qui interactua.	Pròpia.
Personatge que fa referències sexuals	Es refereix a les relacions íntimes explícitament.	(Agharbi, 2018).
Quina referència sexual fa el personatge	Paraules textuais utilitzades en la referència sexual.	(Agharbi, 2018).
El personatge és tractat amb respecte pels altres	És idolatrat i valorat positivament per la resta	(Diane Miller, 2011).
Al personatge se li falta al respecte pels altres	És infravalorat i depreciat per la resta	(Diane Miller, 2011).

#### **4.9 Estudi dels capítols**

L'anàlisi serveix principalment per intentar resoldre els objectius específics i la hipòtesis mencionats en l'apartat anterior. Per resoldre aquests objectius, s'ha creat la fitxa d'anàlisi que es pot observar anteriorment i que s'ha intentat completar amb la visualització de la primera temporada de la sèrie. D'aquesta manera, s'han pogut respondre les preguntes de la recerca i s'han pogut arribar a resoldre els objectius específics que presenta aquest Treball de Fi de Grau.

La primera temporada de la sèrie Narcos va ser estrenada l'any 2015 i consta de 10 capítols d'una durada d'entre 45 minuts i una hora. Com a conseqüència de l'anàlisi d'aquesta, s'han agafat com a unitats d'anàlisi un total de 184 escenes, una mitjana de 18 per capítol. El capítol en el qual s'han analitzat més escenes ha estat el 5è "Habrà un futuro" amb un total de 28 escenes utilitzades, seguit per "El Palacio en llamas" (4rt) i "Llorarás lágrimas de sangre" (7è), amb 20 escenes analitzades per cadascun respectivament. El segon capítol "La Espada de Simón Bolívar" és el que menys unitats de mostra ens ha atorgat, amb només 12 escenes analitzades.

### **5. RESULTATS DE L'ANÀLISI**

#### **5.1 Anàlisi dels personatges**

No és fàcil triar quins personatges s'han d'agafar com a referència a l'hora de realitzar aquest estudi. Narcos és una sèrie que destaca per l'aparició d'una gran quantitat de caràcters al llarg de tota la producció i la primera temporada no n'és una excepció. És veritat que hi ha certs personatges que s'erigeixen com a principals o protagonistes: aquests són Pablo Escobar, Gustavo Gaviria, Steve Murphy i Javier Peña. Però per altra banda, a part d'aquests mencionats, que són el fil narratiu de la primera temporada, també apareixen altres personatges que són imprescindibles per entendre la història i que tenen una importància molt gran en ella: aquests són Horacio Carrillo i el President Gaviria. Els germans Ochoa, Gacha i la Quica completen la llista d'aquests personatges masculins protagonistes, un total de 10.

Si els poguéssim dividir d'alguna manera lògica pel que fa a la trama, els diferenciariem en 2 grans blocs: l'autoritat (formada per Murphy, Peña, Carrillo i el President Cèsar Gaviria) i els delinqüents (formats per Escobar, Gustavo, Gacha, els germans Fabio i José Luis Ochoa i La Quica). M'ha semblat imprescindible afegir aquests últims tres

personatges ja que els dos primers formaven part del Càrtel de Medellín juntament amb Escobar, Gustavo i Gacha i tenen un paper crucial durant la primera temporada. Per últim, s'ha inclòs a La Quica, ja que he trobat necessària la representació d'algun sicari del Càrtel. S'ha escollit aquest caràcter ja que és el sicari de Pablo Escobar que té més transcendència durant la primera temporada -sense desmerèixer a altres com Poison o Blackie- i sota el punt de vista d'aquest Treball de Fi de Grau, era imprescindible tenir com a mínim un sicari per analitzar la representació de la masculinitat en un personatge d'aquest tipus.

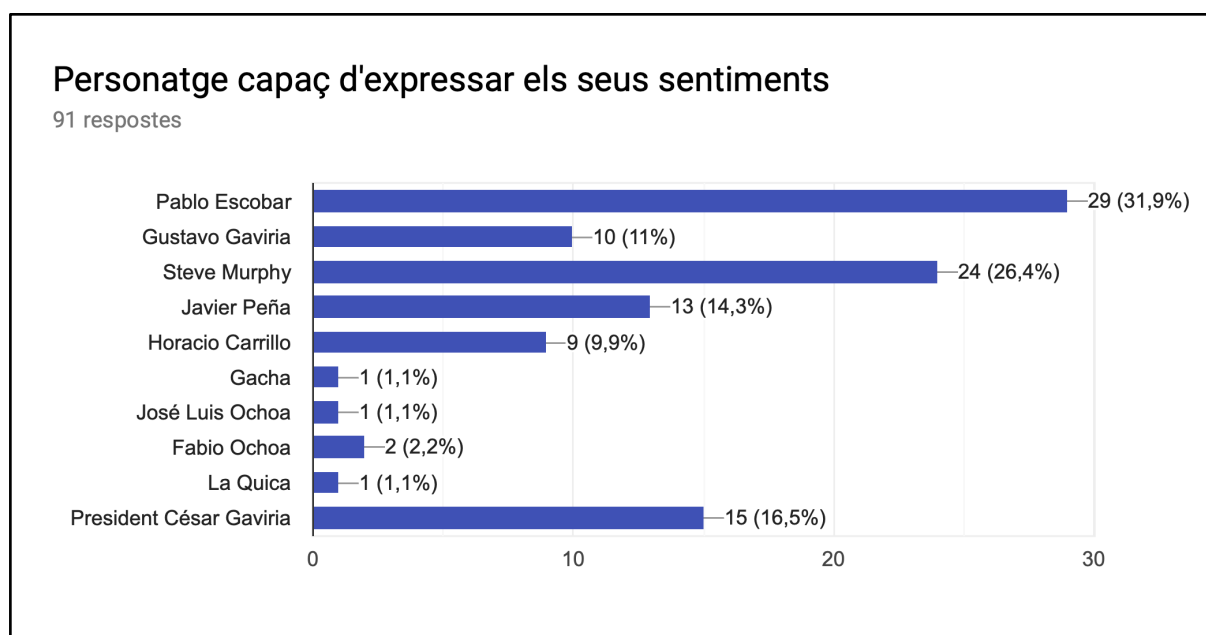
### **5.1.1 Expressió dels propis sentiments**

Aquesta variable està enfocada en esbrinar quins dels 10 personatges que formen part de la mostra té més facilitat per expressar els seus sentiments. S'ha de reconèixer que la temàtica de la sèrie -el món de les drogues i del narcotràfic- no és el context més adequat per a que els personatges puguin expressar sentiments o parlar d'aquests. Tot i així, s'han recollit més de 91 escenes on els personatges son capaços d'expressar el que senten, donant com a principals subjectes Pablo Escobar (29 ocasions), Steve Murphy (24) i el President César Gaviria (15).

El cas de Pablo Escobar cal comentar-lo, ja que més enllà de que era un reconegut criminal i narcotraficant, el que ens intenta ensenyar la sèrie és la seva vessant més personal. La gran majoria de cops que expressa els seus sentiments ho fa quan està amb la seva família, ja sigui amb la seva esposa Tata, la seva mare o el seu fill. És difícil veure'l obrir-se amb algun home: l'únic home amb qui expressa els seus sentiments és Gustavo Gaviria, el seu cosí, i ho fa en poquíssimes ocasions.

No és estrany que els personatges que menys expressen els seus sentiments siguin Gacha, José Luis Ochoa, La Quica -tots 3 amb una sola escena- i Fabio Ochoa en 2, ja que eren membres del Càrtel de Medellín, caracteritzats per ser cruels, desapiadats i sense cap mena de respecte per la vida humana que no fos la seva o la dels seus. A més, a la sèrie surten representats amb aquesta intenció, no com en els personatges de Pablo i Gustavo, on s'intenta mostrar la seva altra faceta més humana.

**Figura 1: Gràfic dels personatges capaços d'expressar els seus sentiments**



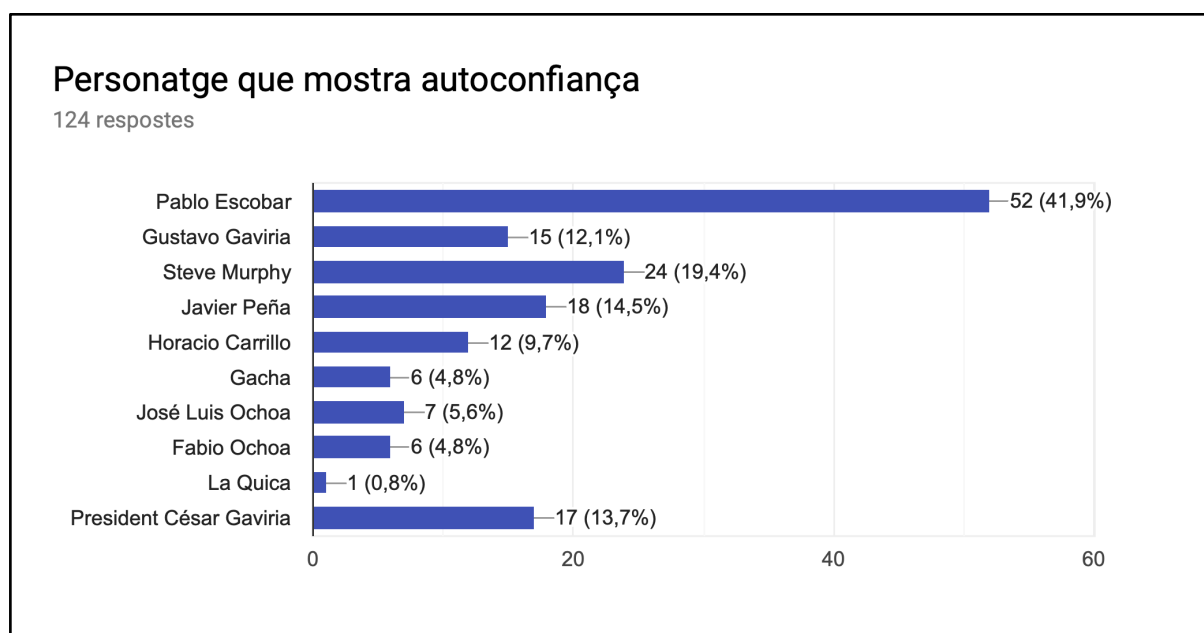
*Font: Elaboració pròpia*

### 5.1.2 Autoconfiança

Una característica que resulta definitiva en la masculinitat d'un home és l'autoconfiança, la seguretat en un mateix, i és associada normalment als homes poderosos. L'autoconfiança s'entén com el grau de confiança que té un individu al realitzar una determinada activitat (Johnson i McCoy, 2000). En el cas de Narcos, s'ha analitzat únicament quan el personatge es mostra segur d'ell mateix, tot i haver valorat l'alternativa de reflectir les escenes en que aquests no es senten segurs d'ells mateixos.

L'autoconfiança havia de ser una característica en els homes implicats en aquesta història que es desenvolupa als anys 80 a Colòmbia. En un món ple de violència i de lluita de poders, aquesta virtut era gairebé bàsica per a tots els homes que es volguessin fer un nom en el món del narcotràfic o que intentessin lluitar contra ell. El personatge que es mostra més segur d'ell mateix, el que mostra més autoconfiança és sens dubte Pablo Escobar, amb una representació d'aquest tret en 52 escenes. És evident que no passes de néixer en una família pobre a ser una de les persones més riques del món sense tenir una personalitat i una confiança en tu mateix grandíssima, i així es reflecteix a la sèrie. De fet, tots els homes mostren com a mínim confiança un cop en ells mateixos. El personatge que menys mostra aquesta característica és La Quica, un sicari sense remordiments que es limita a complir les ordres de Pablo Escobar.

**Figura 2: Gràfic dels personatges que mostren autoconfiança**



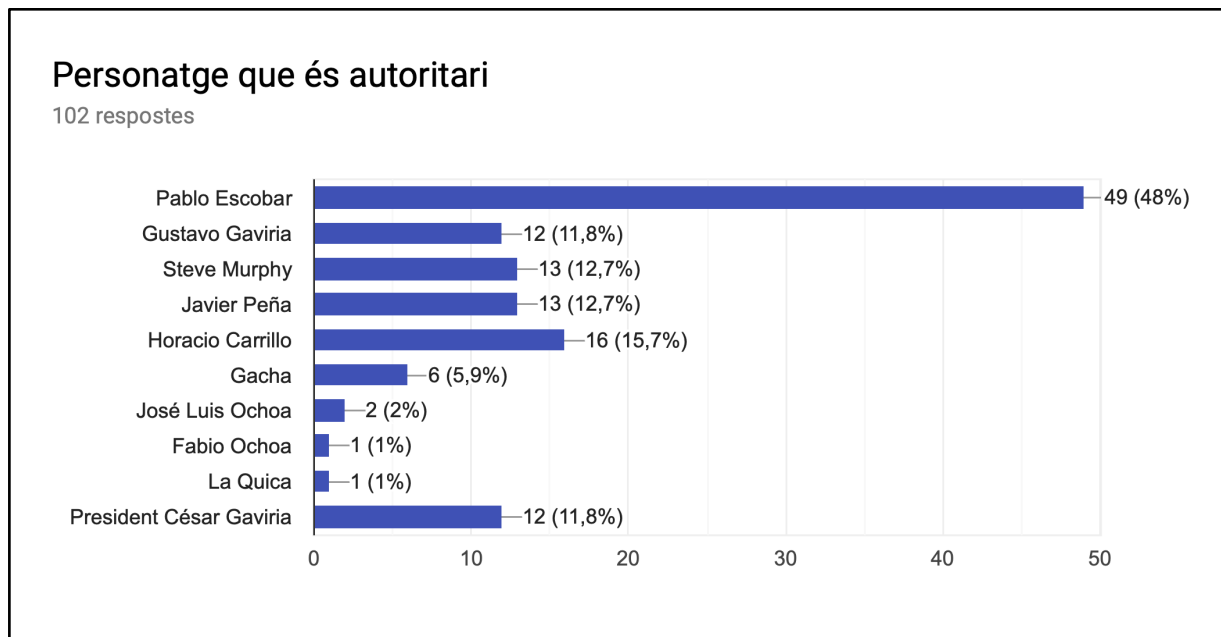
*Font: Elaboració pròpia*

### 5.1.3 Autoritat

L'autoritat és una altra de les característiques que més defineixen la masculinitat d'un personatge. Relacionada també fortament amb el poder, és una variable que és imprescindible a tenir en compte en aquest estudi. En el cas d'aquest Treball de Fi de Grau, s'ha analitzat quins personatges tenen actituds autoritàries i quins reben l'autoritat d'altres.

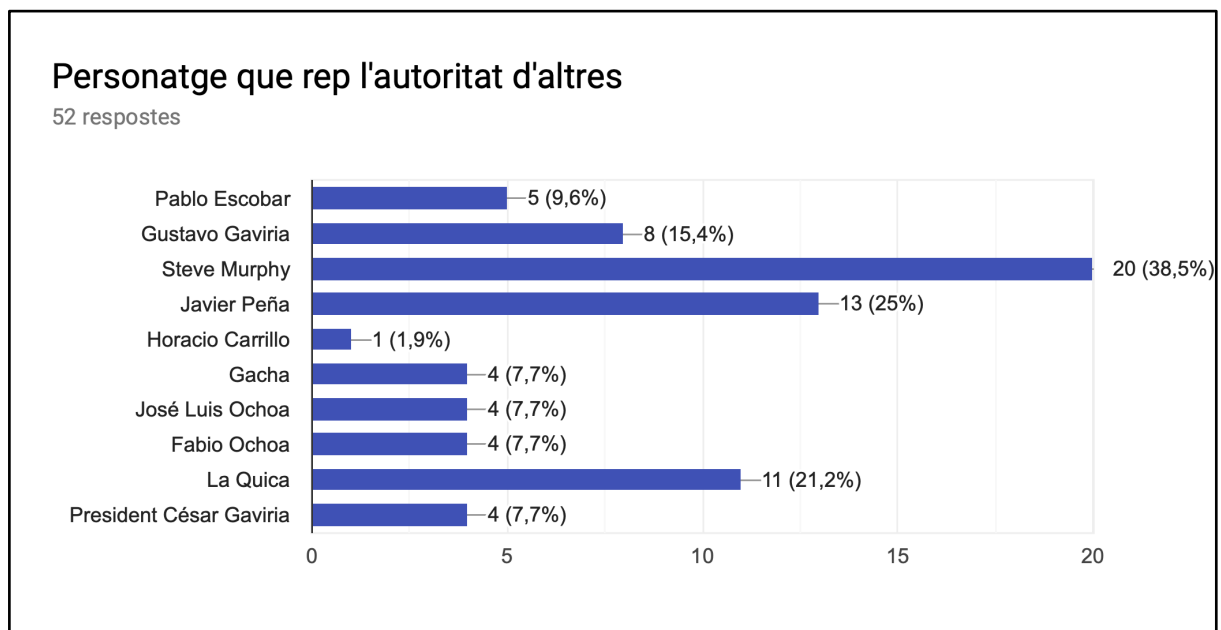
S'ha de tenir en compte però, que 4 personatges formen part dels cossos policials (Steve Murphy, Javier Peña, Horacio Carrillo) o directament representen a l'Estat (President Cèsar Gaviria) així que, molts cops, el fet de ser autoritari forma part de la seva feina. Tot i així, podem observar que el personatge que té més actituds autoritàries al llarg de la primera temporada és, com no, Pablo Escobar. De fet, l'autoritat i l'autoconfiança són dues característiques que van força lligades de la mà, i en moltes escenes Pablo és capaç d'expressar les dues conductes. De fet, el número d'ocasions en què Escobar es mostra amb autoconfiança o autoritari és molt similar (52 a 49), un fet totalment comprensible quan ets el cap del Cartel de droga més important del món. Podem observar també que els personatges que presenten més actituds autoritàries darrera d'Escobar són, a part del seu cosí i mà dreta, tots del 'bloc de l'autoritat': Murphy i Peña (13), Carrillo (16) i César Gaviria (12).

**Figura 3: Gràfic dels personatges que són autoritaris**



*Font: Elaboració pròpia*

**Figura 4: Gràfic dels personatges que reben l'autoritat per part d'altres**



*Font: Elaboració pròpia*

En alguns casos, els personatges que menys autoritaris són, són els que a la vegada reben l'autoritat per part d'altres. Aquest és el cas de José Luis i Fabio Ochoa i La Quica, que es mostren autoritaris només en 1 o 2 ocasions respectivament però que reben l'autoritat d'altres en 4 ocasions per part dels germans Ochoa i fins en 12 escenes per part de La Quica. La explicació és senzilla: als germans Ochoa se'ls tracta al llarg de la



primera temporada com a uns homes massa 'tous' per formar part del Càrtel, és per això que l'autoritat no és una característica que domini en cap dels dos. Per altra banda, la Quica, com a sicari, rep l'autoritat gairebé sempre de Pablo Escobar per cometre tota mena d'atrocitats. La més greu que se li atribueix: ser el responsable de l'accident aeri que acaba amb la vida de més de 100 persones innocents en el 6è capítol "Explosivos".

Val la pena destacar també que els personatges que formen part dels cossos policials com Murphy o Peña, que es mostren autoritaris però molts cops també han d'assumir l'autoritat d'algú altre. Steve Murphy (són fins a 20 les escenes en les que rep l'autoritat d'altres) és un agent de policia d'Estats Units que es trasllada a Colòmbia per combatre la figura de Pablo Escobar i el seu Cartel. Molts cops, el fet de formar part de la DEA (Administració pel Control de Drogues d'EEUU) i ser un 'gringo' provoca que no sigui tractat amb respecte per les pròpies autoritats de Colòmbia. El mateix li passa a Javier Peña (13) en menor mesura, ja que les seves arrels llatines fan que no sigui tan fortament discriminat com el seu company Murphy. Horacio Carrillo en canvi, colombià i alt mandatari dels cossos de seguretat de Colòmbia, no acata ordres d'algú gairebé mai (1), i és ell qui fa ús d'aquesta autoritat -de fet, és el segon personatge que més vegades se li comptabilitza aquest comportament amb 16, només per darrera de Pablo Escobar-.

#### **5.1.4 Utilització de la violència**

Sergio Durán-Cobos relaciona en el seu estudi "Uso de roles en la construcción de personajes: desde la Nueva Masculinidad a los estereotipos de género en Misfits" la masculinitat tradicional amb la força, senyalant aquesta última com un dels trets definitoris de la primera.

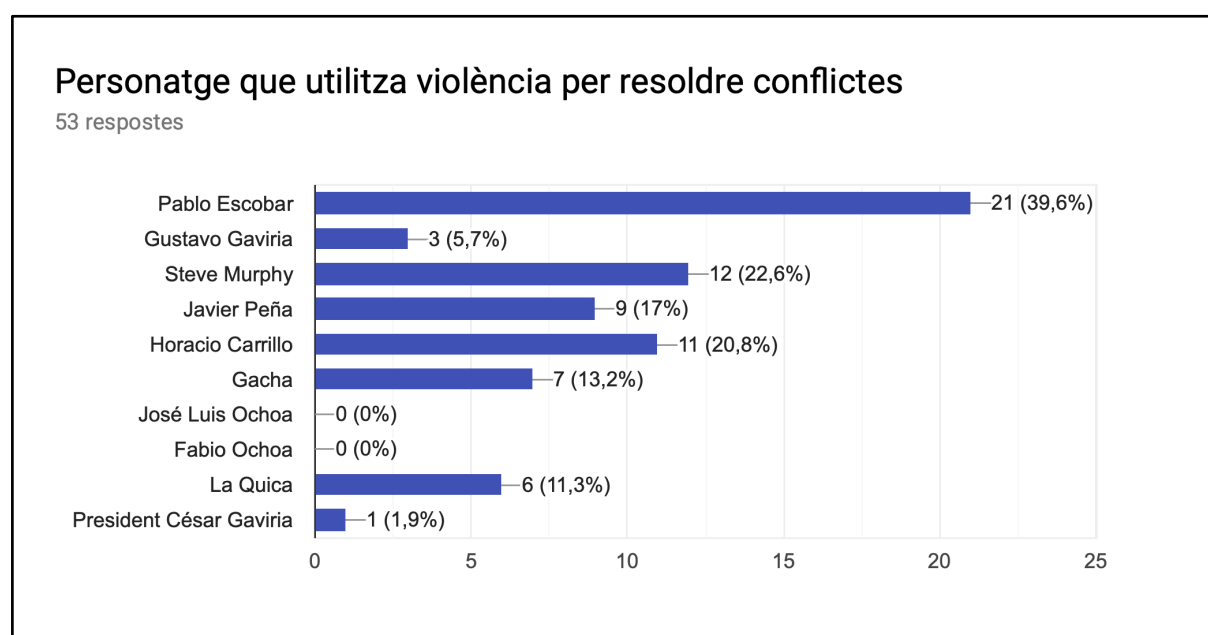
És innegable que Narcos és una sèrie extremadament violenta: en tots els capítols, com a mínim, es mostra la mort explícita d'algú. No es salva ningú: des de nens, passant per dones innocents fins a persones d'edat avançada. I per no perdre la costum, Pablo Escobar segueix sent qui lidera el rànkings d'escenes en què utilitza la violència per resoldre conflictes que s'interposen en els seus interessos. És veritat que la gran majoria de vegades Pablo Escobar no és qui fa ús de la força directament, sinó que ordena a algú altre que cometi actes violents per part seva. Això ho fa a través dels seus sicaris, com La Quica qui utilitza fins a 6 cops la violència per resoldre conflictes (tot i ser probablement el personatge que té menys protagonisme dels 10 que conformen aquest estudi). Tot i així, l'actitud de Pablo en tota la sèrie és molt agressiva i va augmentant a mesura que

passen els capítols i es sent més acorralat per les autoritats. Segons ell “la guerra és la única via possible per aconseguir la pau” i així ho demostra fins a l'últim episodi.

Gacha és un altre personatge que té un comportament extremadament violent (representat fins en 7 ocasions). Amant de les armes, dels explosius i de la sang, Gacha és retratat al llarg de la primera temporada com un home sense escrúpols a qui la violència també li sembla la solució més òptima per a qualsevol problema. Segurament és el personatge en qui la utilització de la violència es mostra més explícitament.

Murphy, Peña i Carrillo per la seva banda utilitzen la violència majoritàriament per defensar-se, però també molts altres cops per aconseguir els seus objectius. No és estrany veure a qualsevol dels tres apuntant amb una pistola la cara d'una persona o maltractant-la físicament per aconseguir informació que els aconsegueixi capturar a Pablo Escobar.

**Figura 5: Gràfic dels personatges que utilitzen la violència**

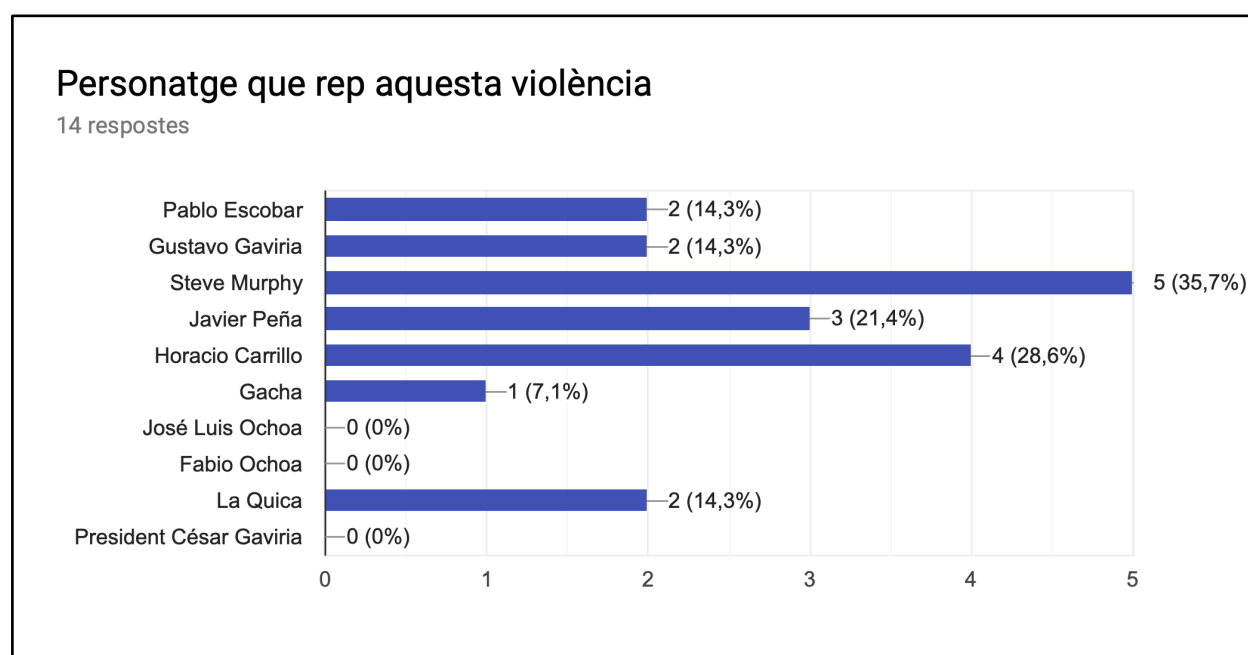


**Font: Elaboració pròpia**

Crida l'atenció que en un total de 184 escenes analitzades, només n'hi hagi 14 en les quals els protagonistes masculins estiguin involucrats en la recepció de violència. Tal i com he mencionat anteriorment, la violència és híper present en tots i cadascun dels episodis, però el 90% dels cops, aquesta violència no va dirigida cap als protagonistes de la sèrie sinó cap a personatges irrelevantes -narrativament parlant-. És més, cada vegada que en alguna de les escenes un dels personatges protagonistes masculins rep alguna forma de violència, o mor o està molt a prop de morir.

Només cal fixar-nos en els dos personatges que moren en aquesta primera temporada: al primer, Gustavo Gaviria, li fan falta només dues escenes on rebre alguna forma de violència per morir -a la segona- a mans del General Horacio Carrillo i els seus homes. Gacha, en canvi, a la primera escena que rep aquesta violència -per part de Peña i els seus companys- en fa prou per morir tirotejat juntament amb el seu fill.

**Figura 6: Gràfic dels personatges que reben aquesta violència**



*Font: Elaboració pròpia*

### 5.1.5 Valentia/Temeritat

D'acord amb Feasey (2008) en les sèries de ficció els personatges masculins mostren com característiques principals la valentia i la temeritat. A més a més, mostrar aquestes característiques implicarà que els personatges sacrificuin les responsabilitats familiars i la intimitat emocional a més d'establir límits més separats entre l'àmbit privat i el públic.

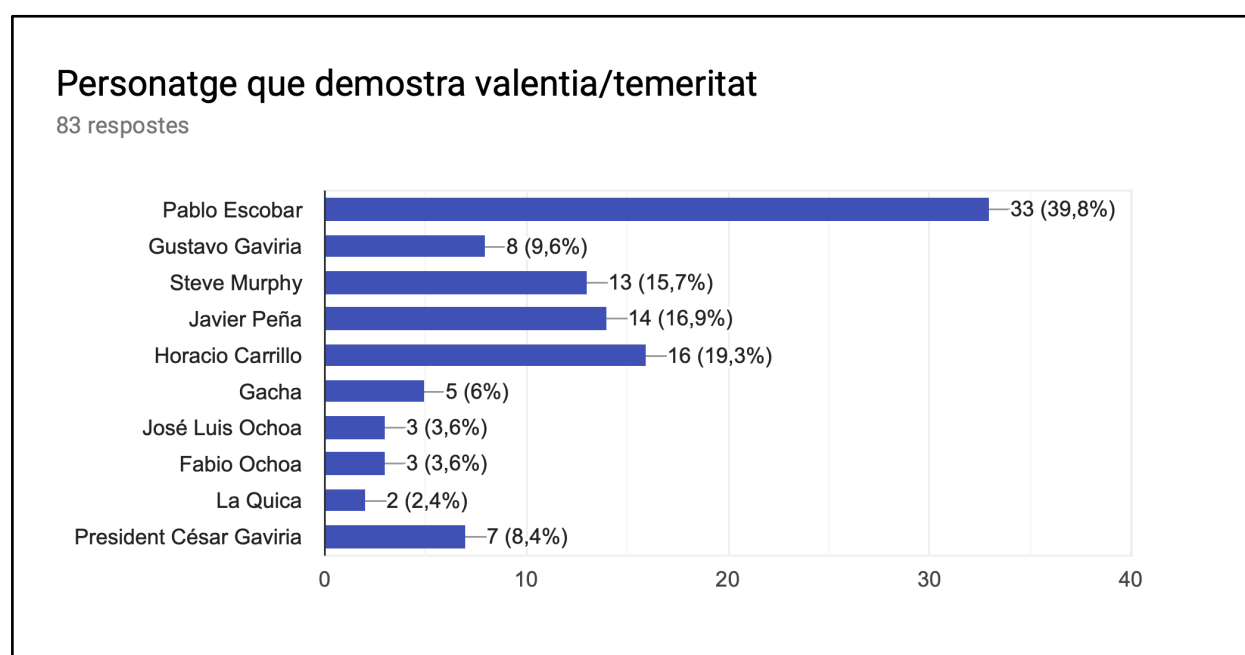
Després d'identificar un total de 83 escenes on els personatges demostren valentia i/o temeritat, Pablo Escobar torna a ser el personatge que més representacions té en aquest àmbit. Una persona que, com hem mencionat anteriorment, es mostra com a autoritària, desprèn autoconfiança i té actituds violentes evidentment també demostrarà tenir valentia i temeritat, dos de les característiques claus per erigir l'imperi de la droga que ell va crear. El seu paper xoca moltes vegades amb l'actitud que té Gustavo, la seva mà dreta i cosí, un home molt més prudent. Gustavo Gaviria demostra al llarg de tota la primera temporada ser conscient d'allà on ve i qui son realment ell i el seu cosí. No li agrada que

Pablo es barregi en assumptes polítics i intenti escalar posicions socials, i li recorda constantment amb la mítica frase “Nosotros somos bandidos, Pablo”.

Un altre personatge que val la pena de destacar en l'aspecte de valentia és el del President César Gaviria. Tot i que apareix a meitat de temporada, és elegit president quan el candidat anterior a ell és assassinat en un míting a mans dels sicaris d'Escobar. Gaviria es mostra molts cops valent, fins i tot temerari, mantenint-se ferm davant del Cartel de Medellín, adoptant mesures contra ells i realitzant un seguit d'actes i mítings sense por a represàlies que ja havien acabat amb la vida del seu predecessor.

Murphy (13), Peña (14), Carrillo (16) demostren valentia i/o temeritat al enfrontar-se diàriament al Cartel de droga més important del món amb uns recursos molt inferiors als que el propi Pablo Escobar tenia en aquell moment. De fet, tots ells estan a punt de morir algun cop al llarg de la primera temporada.

**Figura 7: Gràfic dels personatges que demostren valentia/temeritat**



*Font: Elaboració pròpia*

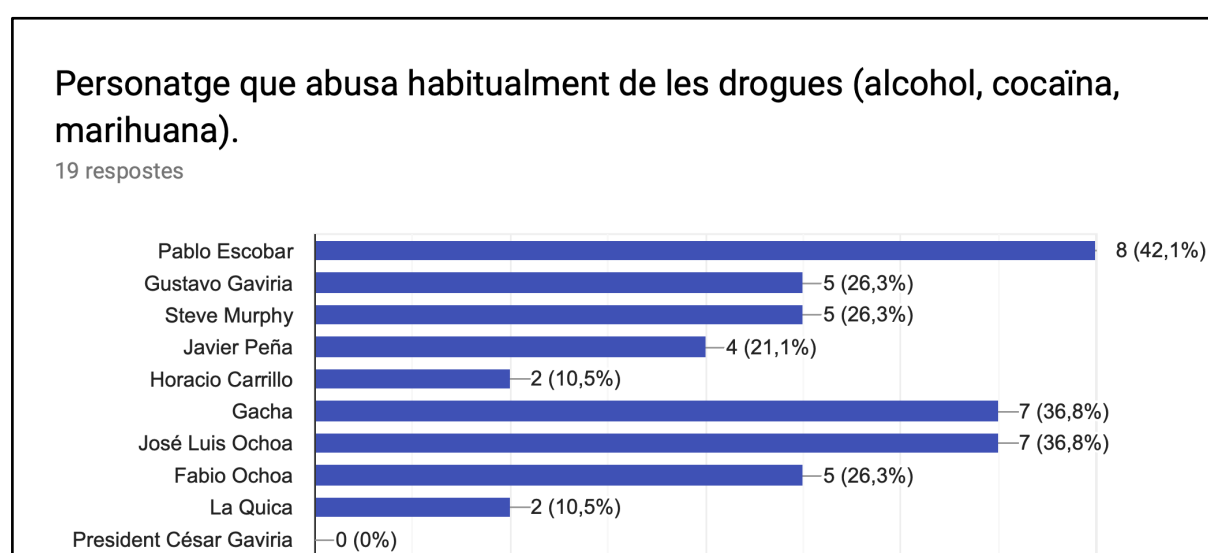
### 5.1.6 Abús de drogues

Courtenay (2011) explica que en les pel·lícules americanes, els personatges masculins apareixen amb molta freqüència fumant, ingerint begudes alcohòliques o drogant-se. A la televisió, almenys un personatge beu alcohol en el 60% dels programes de prime time, i dues terceres parts d'aquests personatges són homes. Algunes investigacions (Signorielli, 1993, Courtenay, 2000, Nettleton, 2009; Engels, Hermans, Van Baaren,

Hollenstein i Bot, 2009) revelen un vincle entre el consum de l'alcohol, el consum de drogues i l'exposició a riscos a la masculinitat.

En aquest apartat, la cosa està molt igualada. És veritat que quan es va proposar aquesta variable, pensava que, al ser una sèrie que tracta explícitament el tema de les drogues, els seus protagonistes en consumirien en molta freqüència. Un cop analitzat però, només en 19 escenes de 184 surt algun dels protagonistes consumint algun tipus de droga (ja sigui alcohol, cocaïna o marihuana). A més a més, la majoria de cops és l'alcohol la droga que es consumeix (al voltant d'un 90% de les vegades) i és consumit normalment en reunions, ja siguin per part del Càrtel (on consumeixen Escobar, Gustavo, Gacha i els germans Ochoa) o per part de les autoritats (Murphy, Peña i en menor mesura Horacio Carrillo). L'únic personatge que no surt consumint cap mena de substància en tota la sèrie és la màxima autoritat de l'Estat, el President César Gaviria.

**Figura 8: Gràfic dels personatges que abusen habitualment de les drogues**



*Font: Elaboració pròpia*

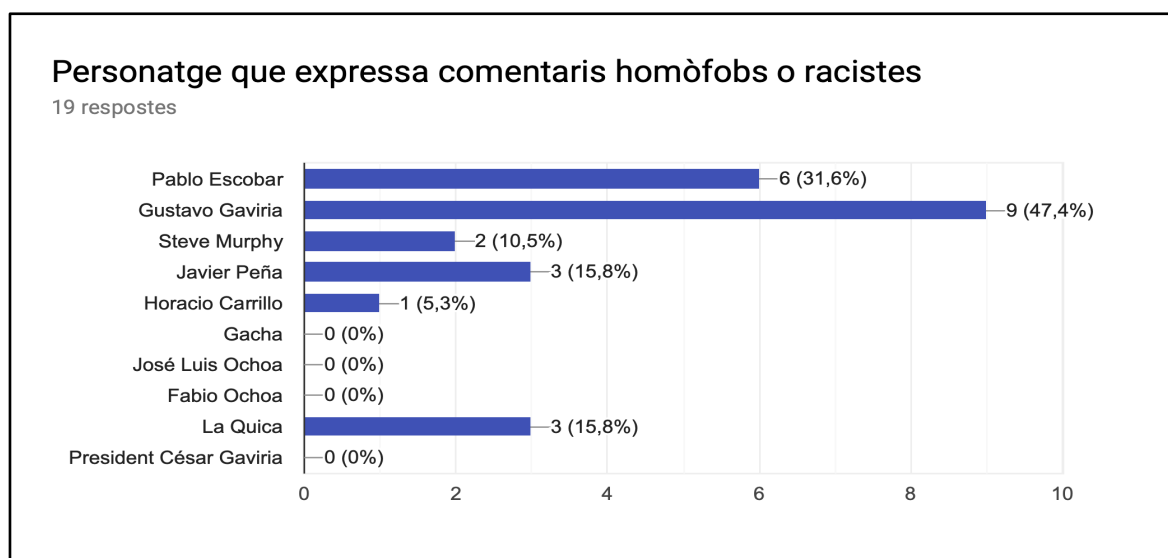
### 5.1.7 Homofòbia i/o racisme

Segons Guarinos, Gordillo y Ramírez Alvarado (2008), els perfils masculins es divideixen clarament en heterosexuals, homosexuals i homòfobs intolerants segons el seu comportament. Les diferències racials són percebudes com diferències bàsiques en el desenvolupament on l'home occidental (blanc) representa el culmini d'aquest desenvolupament de masculinitat (Carabí, 2000). És per això que segons Carabí, "la masculinitat es fonamenta i s'autoafirma mitjançant el sexisme, el racisme i l'homofòbia".

Com podem veure a la taula posterior, el nombre d'escenes en que algun personatge expressa comentaris homòfobs o racistes és bastant baix (només 19 de 184). El personatge que més vegades expressa comentaris homòfobs i/o racistes és Gustavo Gaviria. No és un home agressiu, ni massa autoritari, ni tampoc el més valent o temerari, però sí que té varis comportaments homòfobs i racistes. Per exemple, en el primer capítol "Descenso" fa referència juntament amb el seu cosí Pablo sobre la orientació sexual (homosexual) de Carlos Ledher, un narcotraficant que treballava amb ells. A més a més, utilitza habitualment la paraula 'marica' en moltes de les seves conversacions per definir algú despectivament.

Steve Murphy, qui només expressa comentaris homòfobs o racistes dos cops, és precisament qui més els pateix. Al ser un policia blanc, ros, d'ulls blaus i nord-americà, és anomenat constantment -tant pels integrants del Cartel com per alguns membres de l'autoritat colombiana- com a 'gringo', un estigma que l'acompanya des del primer capítol, quan els propis Peña i Carrillo l'aparten de la missió especial simplement pel seu origen.

**Figura 9: Gràfic dels personatges que expressen comentaris homòfobs o racistes**



*Font: Elaboració pròpia*

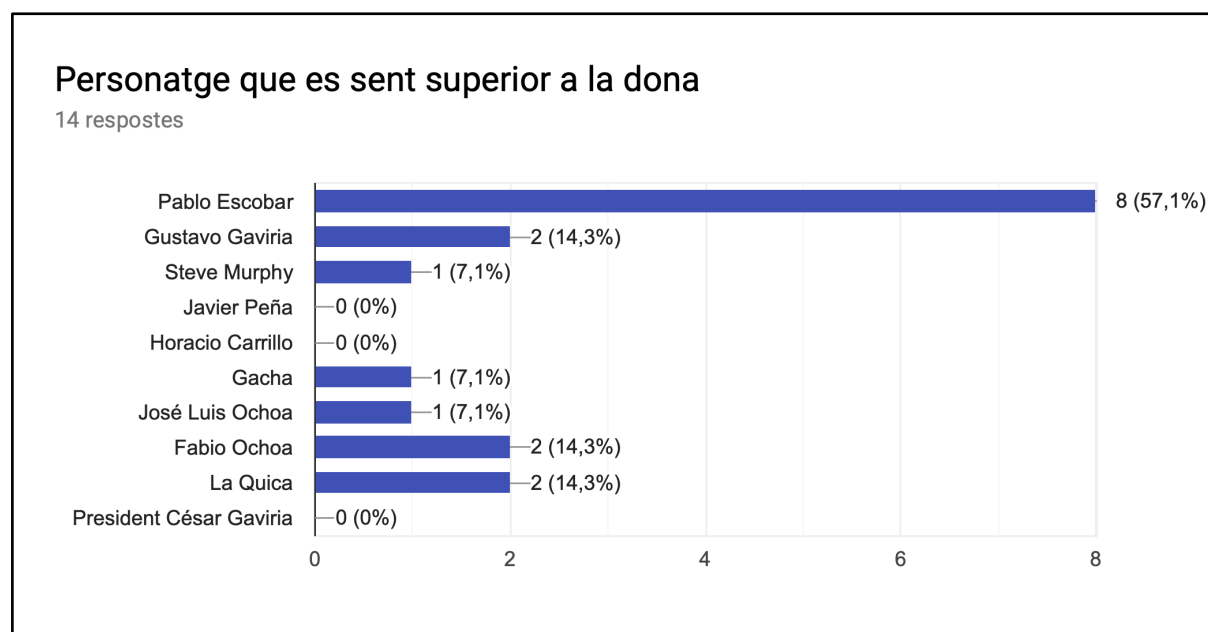
### 5.1.8 Comportament envers la dona

Segons Levy (2007), la ideologia de la masculinitat gira al voltant, entre altres, de la jerarquització dels individus a partir del gènere, de la subordinació de la dona i de la subordinació dels comportaments femenins a partir de la formació d'estereotips de la feminitat. Aquesta masculinitat, encara que només sigui exercida per una minoria

estadística, representa la manera legítima de ser home en una societat i en un moment determinat.

Aquesta variable ha estat una altra que ha estat molt més infrarepresentada del que havia pensat: de les 184 escenes que han entrat dins l'anàlisi, només en 14 ocasions algun dels personatges principals masculins s'ha mostrat amb una actitud de superioritat a la dona. De fet, Pablo Escobar és el personatge al qual se li atribueixen gairebé totes les representacions d'aquesta actitud (8). Pablo és representat al llarg de la primera temporada com un home autoritari i segur de si mateix, que no sent respecte per ningú altre que no sigui part de la seva família. La majoria de vegades en les que Pablo es sent superior a la dona és a través de la figura de Valeria Vélez, la periodista qui tenia una relació molt propera amb Escobar i que, de fet, era la seva amant. Tal és la seva dominància cap a Valeria, que en el 3r capítol "Los hombres de siempre", l'apunta varis cops amb una pistola mentre estan al llit mantenint relacions sexuals i posteriorment la penetra amb aquesta arma.

**Figura 10: Gràfic dels personatges que es senten superiors a la dona**



**Font: Elaboració pròpia**

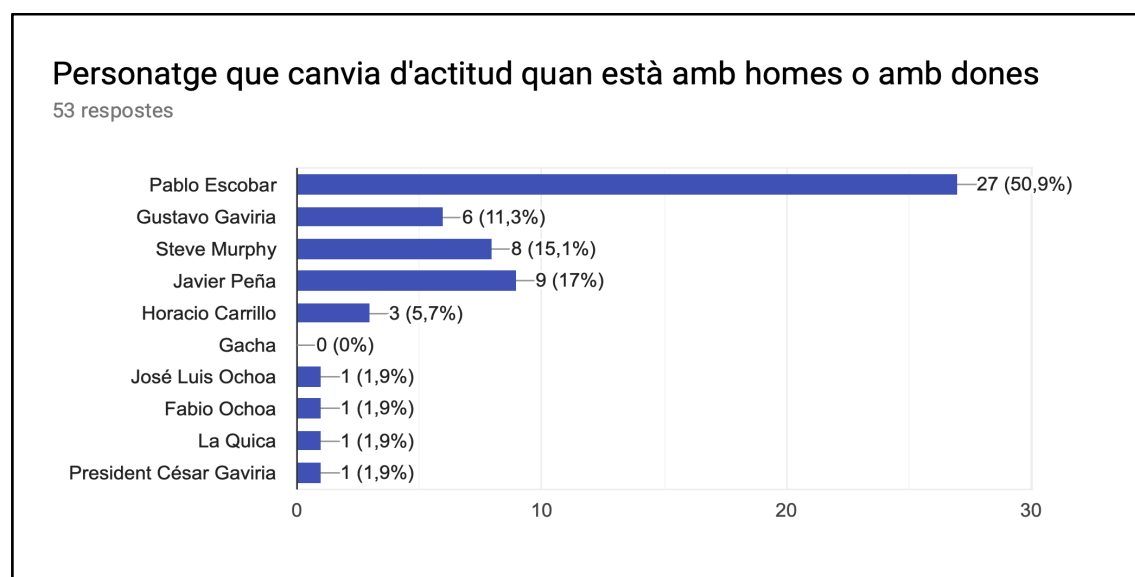
A més a més, per analitzar més profundament el comportament dels personatges masculins envers les dones, s'ha proposat la variable "personatge que canvia d'actitud quan està amb homes o amb dones". Aquesta variable es comptabilitza quan un personatge interactua amb altres personatges masculins de forma autoritària, violenta, té actituds homofòbiques o racistes envers ells i actua de forma totalment contrària

-expressant els seus sentiments, no mostrant autoconfiança, etc.- quan està amb dones i interactua amb elles.

Podem veure com Pablo Escobar és el personatge que més canvia d'actitud quan està amb homes i quan està amb dones. Evidentment, Escobar és un personatge molt respectat a la sèrie, qui mostra una autoritat que a vegades és fins i tot superior a la dels propis cossos policials colombians. L'ús de la violència, la valentia i la temeritat però, desapareixen quan està amb la seva família. Amb ells -sobretot amb la seva mare i Tata, la seva esposa- és quan es mostra més dòcil, un home sensible i familiar que només busca el millor per la seva família i pel seu poble. Fins a 27 cops Pablo deixa entreveure aquest canvi d'actitud, fet que provoca que fins i tot en alguna escena puguem arribar a empatitzar amb ell i posar-te de la seva banda, fent-te oblidar així que Escobar no deixa de realitzar atrocitats des del primer a l'últim capítol de la primera temporada. En definitiva, s'humanitza a Pablo a través d'aquestes escenes.

M'agradaria destacar altres personatges com el President César Gaviria, qui sempre es mostra molt respectuós i tolerant amb tothom, i per això la seva actitud no canvia quan està amb homes o quan està amb dones. Passa el mateix amb Gacha o La Quica, aliat i sicari de Pablo, però amb una diferència: ells no tenen respecte per res ni per ningú, i actuen de la mateixa forma cruel i atroç interactuant amb un home o una dona. De fet, en el capítol 2 "La Espada de Simón Bolívar", La Quica s'ofereix a Pablo per matar a una dona i un nadó que caminen a prop d'un lloc on el Cartel està cometent il·legalitats, havent de ser Escobar qui l'aturi de fer-ho.

**Figura 11: Gràfic dels personatges canvien d'actitud quan estan amb una dona**



**Font: Elaboració pròpia**



### 5.1.9 Ús de referències sexuals

Segons Zurián (2011:35-39) quan parlem de representacions i gènere se sol associar immediatament la reflexió a la representació de les dones, a la seva possible cosificació, a la sexualització del seu cos, la bellesa o valors.

Aquestes reflexions, com no, són realitzades la gran majoria de cops per homes i la sèrie *Narcos* no n'és una excepció. Tot i que el nombre d'escenes en què un personatge masculí fa referències sexuals (només 13 de 184) és més baix de l'esperat, s'ha esbrinat que els comentaris sexuals es fan majoritàriament entre homes que tenen una relació bastant pròxima (Pablo-Gustavo, Murphy-Peña, La Quica-Altres sicaris, President César Gaviria-Assessor, etc.).

Escobar i Gaviria són precisament els dos personatges que més ús explícit en fan, a més, la majoria els fan entre ells: “Le voy a meter una pistola por el culo y le voy a disparar”, li diu Pablo a Gustavo, quan es reuneixen amb Pacho, líder del Cartel de Cali. Gustavo respon: “A ver si se va a enamorar de ti”, entre riures. A més a més, en el primer capítol “Descenso” els dos fan referència a la orientació sexual (homosexual) de Carlos Ledher, un narcotraficant que treballava per ells. Finalment, arriben a la conclusió que no els interessa gaire la condició sexual de Ledher mentre faci la seva feina bé.

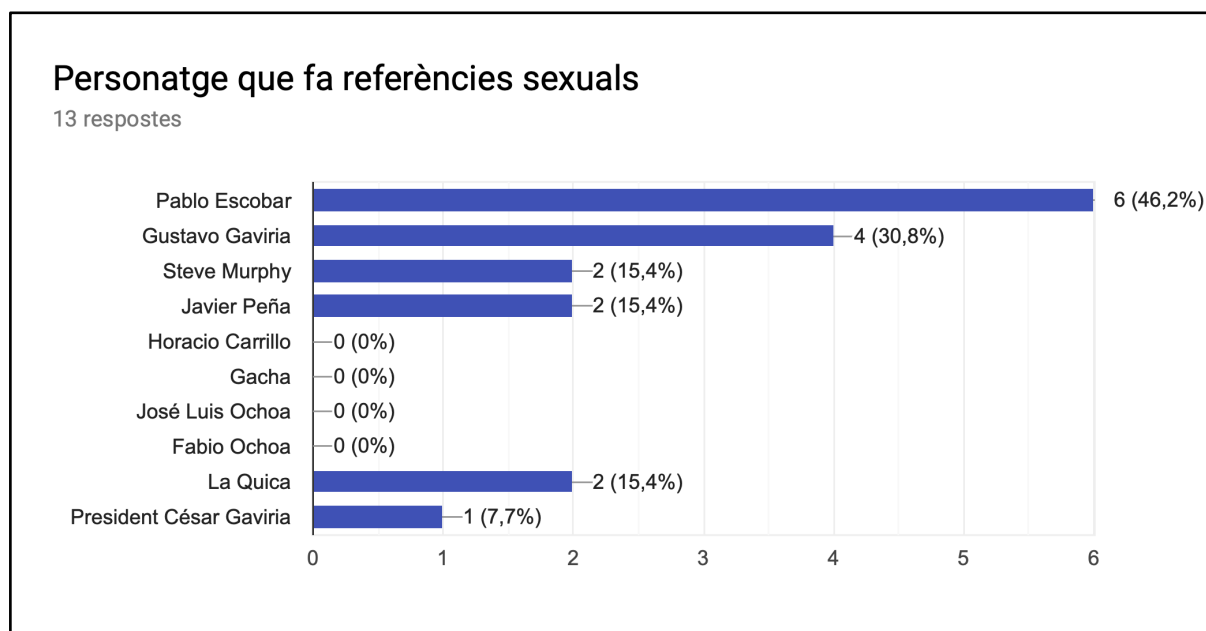
La Quica fa dos referències sexuals: la primera, quan comenta entre riures amb els seus companys sicaris la violació en manada d'una prostituta infiltrada de la DEA a l'episodi “La Espada de Simón Bolívar”. La segona, quan anomena 'maricón' a una de les persones que ha matat recentment.

Entre Murphy i Peña també es llancen algun comentari d'aquest tipus. El primer, quan Peña insinua a Murphy en reiterades ocasions si és infidel tot i estar casat. El segon, quan Murphy li pregunta a Peña si s'està 'follant' a la seva informant -i és cert que Peña manté relacions sexuals amb gairebé totes les dones amb les quals interactua a la sèrie-.

Sorprèn molt que un home tan diplomàtic com el President César Gaviria tingui una presència en aquesta variable. Al ser un home molt correcte i el màxim dirigent de l'Estat, sempre respectuós i deferent, no és el prototip de persona que se li espera un comentari així. Gaviria, durant l'episodi “La Catedral” deixa anar el següent comentari al seu assessor: “Si estas prostitutas ayudan a que no haya más bombas, así será y les estaré siempre agradecido”, diu César Gaviria referint-se a les treballadores sexuals que eren enviades a la presó privada de Pablo Escobar ‘La Catedral’ per ell mateix, restant

importància a aquest fet i remarcant que allà, allunyat de la població de Colòmbia, és on pot fer menys mal.

**Figura 12: Gràfic dels personatges que fan referències sexuals**



*Font: Elaboració pròpia*

#### 5.1.10 Respecte del/al personatge

La necessitat de respecte es pot entendre com una inflació de la necessitat de reconeixement, obtinguda sempre davant els ulls dels altres. Deriva de varis elements culturals relacionats als valors associats a la virilitat i masculinitat d'una societat tradicional: els valors a l'individu de la modernitat (el respecte a la persona, als seus drets) i també als valors d'una societat de consum mediatitzada, que atorguen molta importància a la imatge (García Canclini, 1989).

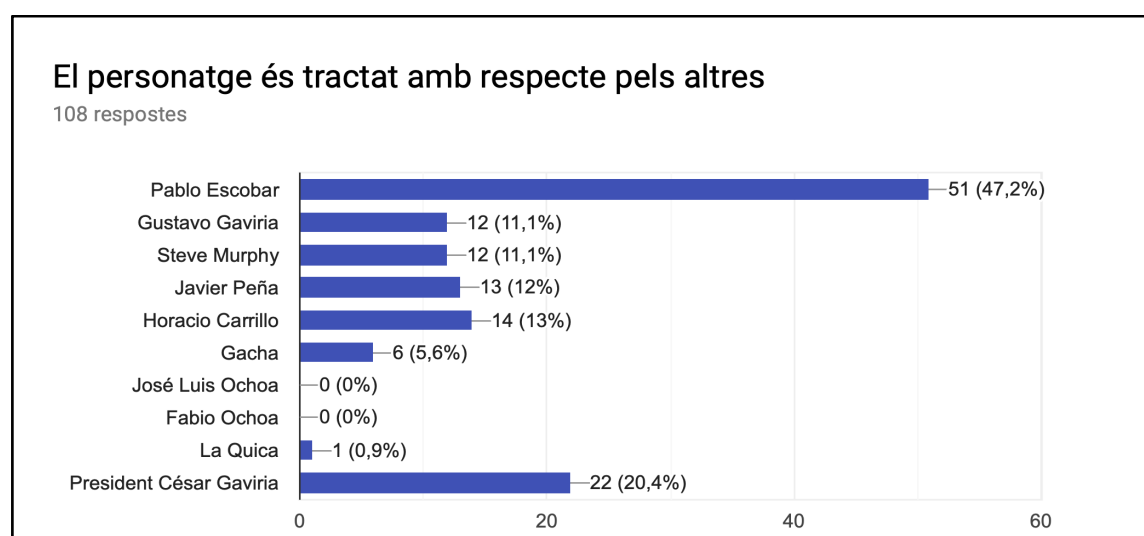
Per determinar la relació que tenen amb el respecte els personatges masculins protagonistes, s'han realitzat les variables "el personatge és tractat amb respecte pels altres" i "al personatge se li falta al respecte pels altres". Sens dubte, el personatge que és tractat amb més respecte és Escobar amb moltíssima diferència amb el segon -el President César Gaviria, que és a més a més és dels que menys faltes de respecte rep- on en fins a 51 de les 108 escenes se li identifica aquest tret. Escobar és tractat amb respecte per tots els personatges del seu Cartel, per molt autoritaris i violents que aquests siguin (com Gustavo, Gacha, els germans Ochoa i La Quica) i també és tractat amb respecte per les autoritats varis cops (sobretot per part del President Gaviria qui intenta negociar la seva rendició).

Cal destacar però que, a la vegada, Pablo sigui el personatge que més se li falta al respecte. Qui li falta al respecte és normalment gent del 'bloc d'autoritat' com Murphy, Peña o Horacio Carrillo, qui tenen la missió de capturar-lo i li desitgen la mort i el sofriment reiterats cops al llarg de la primera temporada. A més a més, també té gent del seu bàndol que li falta al respecte, com quan Gustavo li recrimina que vulgui involucrar-se en política en el 4rt capítol "El Palacio en llamas" o quan els germans Ochoa conspiren a les seves esqueses amb el Cartel de Cali al 7è capítol "Llorarás lágrimas de sangre".

Per altra banda, podem veure com Murphy (12) i Peña (13) els passa el mateix, els dos són personatges que són tractats amb bastant respecte per part dels altres personatges però a la vegada entren a la llista dels qui més se'ls falta al respecte amb 16 i 12 representacions respectivament. Ser part dels cossos policials a Colòmbia als anys 80 implicava formar part d'aquesta dicotomia: eres respectat per la majoria de gent per liderar aquesta lluita contra la droga però a la vegada, estaves rodejat d'assassins a sou i narcotraficants que no els hi importava que portessis placa i pistola. A més a més, aquest fet s'accentua en el cas de Murphy, quan se li falta al respecte molts més cops pel simple fet de ser un nord-americà, un intrús al seu país o com els propis llatinoamericans l'anomenen, un 'gringo'.

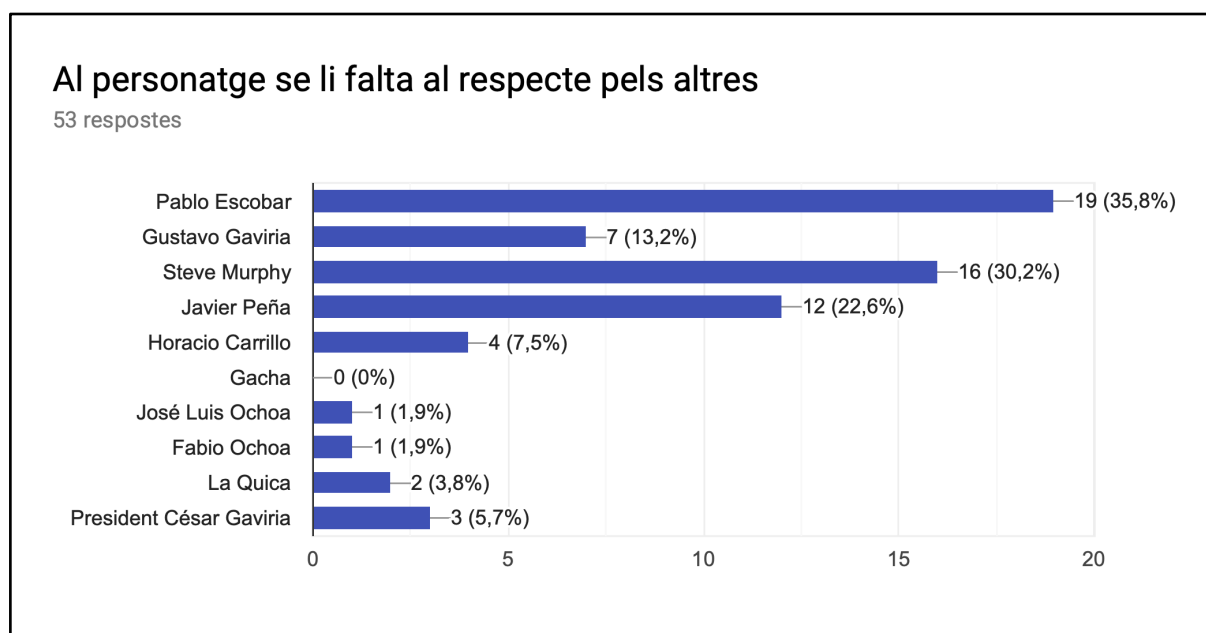
Carrillo i Gacha, per la seva banda, són els personatges que són tractats amb més respecte pels altres i que menys se'ls hi falta al respecte, unes característiques claus per entendre la construcció de dos personatges que són mostrats com a dos dels homes més violents, autoritaris i temeraris que ens regala la primera temporada de la sèrie Narcos.

**Figura 13: Gràfic dels personatges que són tractats amb respecte pels altres**



**Font: Elaboració pròpia**

**Figura 14: Gràfic dels personatges que se'ls falta al respecte pels altres**



*Font: Elaboració pròpia*

NOM DEL PERSONATGE	CARACTERÍSTIQUES PRINCIPALS
<b>Pablo Escobar</b>	Expressa sentiments, mostra autoconfiança, és autoritari, demostra valentia/temeritat, violència per resoldre conflictes, abusa habitualment de drogues, expressa comentaris homòfobs/racistes, es sent superior a la dona, canvia d'actitud quan està amb dones, fa referències sexuals, és tractat amb respecte pels altres, se li falta al respecte pels altres.
<b>Gustavo Gaviria</b>	Expressa sentiments, mostra autoconfiança, és autoritari i rep autoritat d'altres, demostra valentia/temeritat, abusa habitualment de drogues, expressa comentaris homòfobs/racistes, es sent superior a la dona, canvia d'actitud quan està amb dones,

	fa referències sexuals, és tractat amb respecte pels altres, se li falta al respecte pels altres.
<b>Steve Murphy</b>	Expressa sentiments, mostra autoconfiança, és autoritari i rep autoritat d'altres, violència per resoldre conflictes, rep violència per part d'altres, demostra valentia/temeritat, abusa habitualment de drogues, expressa comentaris homòfobs/racistes, canvia d'actitud quan està amb dones, canvia d'actitud quan està amb dones, fa referències sexuals, és tractat amb respecte pels altres, se li falta al respecte pels altres.
<b>Javier Peña</b>	Expressa sentiments, mostra autoconfiança, és autoritari i rep autoritat d'altres, violència per resoldre conflictes, rep violència per part d'altres, demostra valentia/temeritat, abusa habitualment de drogues, expressa comentaris homòfobs/racistes, canvia d'actitud quan està amb dones, fa referències sexuals, és tractat amb respecte pels altres, se li falta al respecte pels altres.
<b>Horacio Carrillo</b>	Expressa sentiments, mostra autoconfiança, és autoritari, violència per resoldre conflictes, rep violència per part d'altres, demostra valentia/temeritat, és tractat amb respecte pels altres.
<b>Gacha</b>	Mostra autoconfiança, és autoritari, violència per resoldre conflictes, demostra valentia/temeritat, abusa habitualment de drogues, és tractat amb respecte pels altres.

<b>Jose Luis Ochoa</b>	Mostra autoconfiança, rep autoritat d'altres, abusa habitualment de drogues.
<b>Fabio Ochoa</b>	Mostra autoconfiança, rep autoritat d'altres, abusa habitualment de drogues, es sent superior a la dona.
<b>La Quica</b>	Rep autoritat d'altres, violència per resoldre conflictes, expressa comentaris homòfobs/racistes, es sent superior a la dona, fa referències sexuals.
<b>President César Gaviria</b>	Expressa sentiments, mostra autoconfiança, és autoritari i rep autoritat d'altres, demostra valentia/temeritat, és tractat amb respecte pels altres.

## 6. CONCLUSIONS

Tal i com es menciona al llarg de tot l'estudi, "Narcos" és una sèrie que gaudeix d'un repertori de personatges molt divers i, a més a més, no té un protagonista concret. És veritat que Pablo Escobar és el personatge clau de la primera temporada, però és difícil determinar-lo com el protagonista principal de la sèrie. Altres personatges com Steve Murphy -que a més a més és el narrador de la primera temporada-, Javier Peña o fins i tot Gustavo Gaviria estan durant la majoria de capítols al seu nivell i fins i tot en alguns la seva representació és major que la d'Escobar.

Així doncs, establint que hi poden haver varis personatges principals masculins que tenen una transcendència rellevant durant la primera temporada de la sèrie, cal mencionar-los, incloure'ls en l'estudi i sobretot, dividir-los en dos grans blocs: el bloc de l'autoritat i el bloc dels delinqüents.

El primer bloc, el de l'autoritat, està format per Steve Murphy, Javier Peña, Horacio Carrillo i el President César Gaviria.

El segon bloc, el dels delinqüents, està format per Pablo Escobar, Gustavo Gaviria, Gacha "El Mexicano", els germans Fabio i José Luis Ochoa i La Quica.

Aquests dos blocs formen un total de 10 personatges els quals l'estudi n'analitza el seu comportament mitjançant la tècnica metodològica de l'anàlisi de contingut. Amb aquest anàlisi s'intenta demostrar la hipòtesis plantejada: Narcos és una sèrie de televisió on els personatges protagonistes masculins que hi apareixen estan construïts al voltant d'estereotips de la masculinitat tradicional com la violència, la temeritat, l'autoconfiança o l'ús de referències sexuals entre molts altres.

Després d'analitzar 184 escenes on els personatges masculins protagonistes mantenen algun tipus de comunicació amb algú altre on es mostra algun d'aquests estereotips, la tendència generalitzada és que els caràcters del 'bloc de l'autoritat' es relacionin la gran majoria de vegades entre ells o personatges del seu entorn, de la mateixa forma que ho fan els del 'bloc dels delinqüents'. Són poques les vegades en que els dos mons xoquen, però a mesura que avancen els capítols i més s'apropen aquests dos mons, més presents són les mostres de comportaments masculins estereotipats per part dels dos bàndols.

**Pablo Escobar**, com hem pogut veure anteriorment, és el personatge que més representacions d'estereotips acumula si sumem totes les variables proposades en la fitxa d'anàlisi anterior: en 184 escenes analitzades, a Escobar se li comptabilitzen fins a

316 comportaments relacionats amb l'estereotip de masculinitat. Escobar, sens dubte, és un representant de la masculinitat més tradicional i hegemònica. De fet, si analitzem els gràfics anteriors, podem veure que dins la sèrie ell sol és l'home més autoritari, temerari, valent, replet d'autoconfiança i que més superior es sent a la dona entre moltes altres característiques, totes compatibles i definitòries de la masculinitat tradicional. Cap del Cartel de Medellín i creador de l'imperi de droga més gran que es recorda, Pablo Escobar és un home que en moltes ocasions es mostra inexpressiu i distant, però que té dues maneres d'actuar segons el context on es trobi. Si es tracta de negocis, 'el patrón' actuarà sempre sota els estereotips de masculinitat mencionats anteriorment: violència, autoritat, valentia, imposició de respecte, referències sexuals, abús de substàncies alcohòliques, comentaris homòfobs, etc. La cosa canvia totalment però, quan Escobar es troba en un context familiar. Sempre que Escobar es relaciona amb la seva esposa Tata, la seva mare o el seu fill, mostrarà una faceta molt diferent, molt més pròxima a la 'nova masculinitat'. Aquesta, atorga uns valors positius associats al nou home, desterrant actituds masclistes i patriarcals tradicionalment definitòries d'allò masculí (Gregorio Godeo, 2004).

Només cal observar la taula "Personatge capaç d'expressar els seus sentiments", on Pablo Escobar és qui més vegades expressa els seus sentiments amb 29 ocasions. Gairebé tots els cops que ho fa és amb Tata, amb la seva mare o -anecdòticament- amb el seu cosí i mà dreta, Gustavo Gaviria. A més a més, per reforçar aquesta variable la podem comparar amb la variable "Personatge que canvia d'actitud quan està amb dones", on Pablo torna a ser el qui més canvia d'actitud depenent del sexe amb qui es relacioni. Fins a 27 cops Escobar es mostra dòcil amb les dones, un home sensible i familiar que només busca el millor per la seva família i pel seu poble. Aquestes característiques no tenen cap més altre intenció que la d'humanitzar a Pablo Escobar perquè l'audiència s'identifiqui mínimament amb ell.

El rol d'Escobar és sens dubte el d'home tradicional, caracteritzat per un comportament autoritari com a conseqüència de la defensa constant dels valors patriarcals. Educat i forçat a no revelar els seus autèntics sentiments davant d'altres homes, com heterosexual destaca el fet de mantenir relacions sexuals i a més a més fer referències sexuals sobre el gènere femení. Estableix relacions diferents pel que fa a homes i dones i presenta comentaris i actituds homòfobes (Olavarría, 2004).

**Gustavo Gaviria** és una figura molt semblant a la de Pablo Escobar. Al ser la seva mà dreta, el seu comportament és molt similar al del seu cosí i així ho demostren les taules



aconseguides després de la visualització de la primera temporada. Les característiques que més predominen en Gaviria són l'autoconfiança, l'autoritat, la imposició de respecte i l'ús de comentaris homòfobs, racistes i sexistes. Tot i així, hi han algunes característiques que el diferencien d'Escobar: la valentia i la temeritat no són en absolut dos trets que defineixin el seu personatge, però a més a més és molt poc violent, comptabilitzant amb només 3 les escenes on Gaviria mostra aquest comportament. Gustavo es mostra sempre com a un personatge molt més precabut que Escobar, desaconsellant-li constantment que s'allunyi de la vida política i recordant-li que ha de tenir sempre present d'allà on venen i on volen anar.

Tot i així, s'ha d'incloure a Gaviria dins de la tipologia de masculinitat tradicional que s'ha representat habitualment en televisió, donant força a la idea d'autoritat i lideratge de l'home. És el cas de nombroses ficcions en què és un home el qual governa totes les decisions -ell juntament amb el seu cosí- com en les sèries *Crematorio*, *House*, *Mad Men*, *House of Cards*, etc. L'home lligat al poder com a model de masculinitat segueix sent, encara avui dia, el més representat en l'audiovisual, encara que s'hagin introduït conflictes interns en aquests personatges i tinguin una profunditat que ens fa plantejar-nos fins a quin punt es surten dels paradigmes clàssics de representació masculina, com el cas de Gaviria. (Ramón Jiménez, 2017).

Des de l'assentament de la teoria feminista en una porció significativa de la societat contemporània, hem vist com s'ha transformat el paper de la dona en l'audiovisual. No obstant això, no trobem una transformació paral·lela a la representació de rols masculins, encara propers al poder i lluny de les emocions i els sentiments. Aquest és el cas de Gaviria, que es mostra capaç d'expressar els seus sentiments només en 10 ocasions en els 10 capítols de la primera temporada, a més a més de tenir comportaments sexistes, homòfobs, racistes i sentir-se superior a la dona en més d'una ocasió (Ramón Jiménez, 2017).

**Steve Murphy** forma part del 'bloc d'autoritat' i és per això que és un personatge completament diferent a Escobar i Gaviria. És veritat que és un dels protagonistes que més autoritat imposa, més utilitza la violència per resoldre els conflictes o més autoconfiança té, però això s'explica per la seva professió: ser un policia destinat a acabar amb Pablo Escobar i el seu imperi de la droga requereix aquestes característiques i moltes altres com la valentia i temeritat. Això sí: a diferència de Gustavo i Pablo Escobar, Murphy és el personatge que rep més l'autoritat de tercers (fins en 20 ocasions), és el que rep més actituds violentes per part d'altres (5) i el segon al que més se li falta al

respecte (16 ocasions). Murphy és un dels personatges que més es relaciona amb dones -amb la seva dona Connie Murphy i el nadó orfe que adopten- i la seva representació de la masculinitat es podria dir que està situada entre la masculinitat tradicional -quan està de servei- i la nova masculinitat -quan es relaciona amb la seva dona i amb la seva filla adoptiva-. Les actituds que el porten a formar part de la masculinitat tradicional ja les hem comentades i surten reflectides en les taules de l'estudi: valentia, temeritat, autoconfiança, autoritat, referències sexuals, abús de begudes alcohòliques, ús de la violència, etc. El que el porta a entrar dins del grup de la nova masculinitat és que és el personatge que més expressa els seus sentiments -24 ocasions- i que més canvia la seva actitud quan està amb dones -en 8-, només per darrera d'Escobar en les dues variables. Murphy es presenta en tot moment com un personatge sensible, preocupat per la situació que viuen milers de persones a Colòmbia per culpa del narcotràfic. Tot i així, és un personatge que la seva projecció de masculinitat canvia a mesura que avancen els capítols. Si al principi Murphy es mostra com una persona gens violenta i autoritària i amb no massa autoconfiança, a mesura que avança la temporada i degut a la persecució fallida d'Escobar i el desgast que sofreix per aquest motiu el seu personatge acaba sent precisament violent, autoritari i ple d'autoconfiança. Tot i així no deixa enrere el seu costat més humà i més sensible quan està amb Connie i la seva filla i és per això que es pot dir que navega entre dues masculinitats.

Pel que fa al rol, a Steve Murphy el podem enquadrar dins 'el nou home nou' un paper que reconeix la possibilitat d'existència de valors positius associats a la masculinitat que s'allunyin dels ja caducs valors patriarcals. La definició d'aquest nou home és la de ser un personatge sensible, capaç d'expressar els seus sentiments i de mantenir relacions afectives amb dones sense que hagin d'implicar de forma constant pretensions sexuals. Un perfil de masculinitat presentat en un personatge heterosexual que accepta valors associats tradicionalment a la feminitat com la sentimentalitat i l'emoció, prohibits a l'home tradicional, però sense implicar una feminització del personatge (Cobo, 2011).

**Javier Peña** és l'inseparable company d'Steve Murphy en l'intent de captura de Pablo Escobar i per tant, forma part també del bloc d'autoritat. Tal com li passa amb el seu company, és un dels personatges que més autoconfiança demostra (18 ocasions), més autoritat imposa (13), més violència utilitza per resoldre conflictes (9), més violència rep per part dels altres i que més valentia i temeritat (14) demostra al llarg de la primera temporada. Des del primer moment, al contrari de Murphy que té una evolució considerable al llarg de la primera temporada, se'ns presenta a Javier Peña com un home

segur d'ell mateix, molt conscient del problema del narcotràfic a Colòmbia i un policia temerari en el sentit més ampli de la paraula. Ell, juntament amb Horacio Carrillo i Steve Murphy intenten capturar a Pablo Escobar per tots els mètodes possibles, fins i tot encara que ell mateix hagi de cometre il·legalitats per fer-ho.

A més a més, Peña és conegut entre el seu cercle més proper com a un 'mujeriego', qui manté relacions íntimes amb diverses dones i prostitutes que a la vegada són les seves informants. La manera de tractar a les dones no és tan diferent entre Murphy i Peña -al final els dos les tracten amb respecte, les cuiden i les protegeixen- però és veritat que Peña té l'al·licient de que amb la majoria de dones amb qui es relaciona hi ha connotacions sexuals, ja siguin verbals o físiques.

Tal com passa amb Murphy, és difícil situar a Peña en una masculinitat concreta, doncs aquest oscil·la entre la masculinitat tradicional i la nova masculinitat, ja que conté característiques dels dos. Per exemple, Javier Peña no dona a entendre en cap moment de la primera temporada que es sent superior a la dona, sent un dels únics 3 personatges que ho eviten -juntament amb el President César Gaviria i Horacio Carrillo-. A més a més, és el 2n personatge que més canvia l'actitud quan està amb dones (fins en 9 ocasions), intentant sempre ajudar-les, tractant-les amb un tacte que no té amb els seus companys masculins i expressant els seus sentiments amb elles (en 13 ocasions). Tot i així, no pot evitar tenir comportaments de la masculinitat més tradicional formada en el seu cas per comentaris homòfobs, referències sexuals o abús de substàncies alcohòliques, entrant directament en el top 3 de personatges que més és representat d'aquesta manera en els tres aspectes.

El rol que millor defineix a Peña és el de l'home dur o 'tipo duro'. Representats en totes les sèries, aquests homes són mostrats com a atlètics, desitjables i representen l'estereotip d'home dur: busca-raons, presumits i altament paternalistes amb la dona sobre la qual exerceixen una forta protecció (Guarinos, Nuñez i Pérez 2013).

**Horacio Carrillo** és un altre dels personatges del bloc d'autoritat. Alt càrrec de la policia colombiana, col·labora juntament amb Murphy i Peña per intentar capturar a Pablo Escobar, cosa que no aconsegueix mai. Carrillo és un dels personatges més coherents i íntegres de la sèrie: té una moral molt forta i és incorruptible, fet que incomoda a Escobar ja que no el pot comprar com a la resta de policies. Formar part de les autoritats fa que comparteixi moltes similituds a l'hora de l'anàlisi amb Murphy i Peña: té actituds violentes (fins a 11 ocasions), és el segon personatge que rep més violència per part d'altres (4) i és també el 2n més valent/temerari amb 16 representacions. El que el diferencia de

Murphy i Peña és que és el segon personatge més autoritari (16) i el que menys rep autoritat per part dels altres, només en una ocasió i és el 3r al qual se'l tracta amb més respecte (14), només per darrera del President César Gaviria i Pablo Escobar. Aquestes característiques diferencials respecte a Peña i Murphy s'expliquen ja que ell és un alt càrrec de la policia colombiana i és respectat per tothom. Carrillo és un home incorruptible que mana gairebé per sobre de tothom i que no acata gairebé mai ordres de ningú.

A l'hora d'enquadrar a Carrillo en algun tipus de masculinitat, tant per la relació que té amb la seva esposa tant com pel comportament que té a la seva feina, s'aproximaria molt més a la masculinitat tradicional que a la nova masculinitat. Tot i així és cert que expressa els seus sentiments quan està amb la seva esposa (9 vegades), no consumeix gairebé alcohol (només dos cops en tota la temporada), no es sent superior en cap moment a la dona, només fa un comentari homòfob i no fa referències sexuals en cap moment.

Per tant, a l'hora d'emmarcar-lo dins d'algun rol, la cosa es complica. Carrillo navega durant tota la primera temporada entre el rol de 'l'home dur' quan està exercint la seva professió -tal com hem dit anteriorment d'aspecte atlètic, fred, etc.- amb l'home en evolució, un personatge masculí que sembla superar determinades actituds pròpies del model patriarcal, amb un comportament a casa amb la seva esposa amb actitud reservada, seriosa i tremendament educada. El seu treball està per sobre de qualsevol factor, relacions personals incloses. A mesura que la sèrie va avançant és més habitual anar coneixent els seus pensaments més personals i comença a mostrar-se més obert a les relacions amb altres personatges i fins i tot amb si mateix (López-Rodríguez, Cobo-Durán i Alberto Hermida, 2011).

**El President César Gaviria** passa de ser de la nit al dia un conseller del President de Colòmbia a ser ell mateix el màxim mandatari del país quan el seu predecessor és assassinat a mans del Cartel de Medellín. Gaviria, que no apareix fins a mitja temporada, és probablement el personatge principal masculí més 'pur' que apareix al llarg de tota la primera temporada. Gaviria és un home que va lluitar tant com va poder per aconseguir la rendició del Cartel de Medellín. A la sèrie surt representat com un excel·lent diplomàtic capaç d'expressar sempre els seus sentiments (fins en 15 ocasions), ple d'autoconfiança per agafar un dels càrrecs més perillosos del món (17), que es mostra autoritari com a bon mandatari del país (12) i que no rep l'autoritat gairebé mai de ningú (4, sent el penúltim de la classificació). A més a més, no és partidari de la violència (només en fa ús un cop) i no rep mai aquesta violència, tot i que Escobar i el seu Cartel ho intenten en diverses ocasions.

César Gaviria és representat com la integritat feta persona i és que tal com s'ha pogut comprovar en cap capítol abuseja de l'alcohol, no realitza comentaris homòfobs o racistes, té un bon comportament envers les dones, només fa una referència sexual i és el personatge al qual se li mostra més respecte, només per darrera de Pablo Escobar.

En realitat però, el President César Gaviria no pot escapar la obvietat: ell forma part de la més pura masculinitat hegemònica i tradicional: aquesta és la practicada pels homes heterossexuals que monopolitzen el poder, el prestigi i que l'autoritat legítima. I un president del govern home i heterossexual compleix a la perfecció aquests cànons (Sanfèlix Albelda, 2012).

Una altra qüestió és el rol que adopta dins d'aquesta masculinitat hegemònica: en el seu cas adopta el rol "d'home bondadós". Aquest costat de la balança queda destinat als personatges comprensius, tolerants, humans i pacífics; aquells que es rebel·len contra les imposicions però sense recórrer a la violència. Solen caracteritzar-se per la fidelitat i un tracte d'igualtat amb els altres, totalment oposats als models masclistes o xenòfobs. En aquesta categoria poden trobar-se perfils masculins menys rancis i més connectats amb els temps actuals, on l'home manifesta obertament una major sensibilitat, és afectuós, tolerant i no dubta a mostrar i demostrar els seus sentiments als altres. Un cop més, es tracta de models de masculinitat en els quals predomina la sensibilitat i l'honestedat (López-Rodríguez, Cobo-Durán i Alberto Hermida, 2011).

### **Gacha, els germans Fabio i José Luis Ochoa i La Quica**

Un cop realitzat l'anàlisi de la primera temporada, és innegable reconèixer que els sis personatges mencionats anteriorment (Pablo Escobar, Gustavo Gaviria, Steve Murphy, Javier Peña, Horacio Carrillo i el President César Gaviria) tenen un pes molt més gran -narrativament parlant- en la història que no pas Gacha, els germans Ochoa i La Quica i això es veu representat en les taules nascudes de l'anàlisi. És veritat però, que per molt que no tinguin tantes representacions en la sèrie no significa que no tinguin una rellevància crucial en la trama.

De fet, Gacha i els germans Ochoa són fundadors del Cartel de Medellín juntament amb Pablo Escobar i Gustavo Gaviria. És veritat però, que la majoria de vegades que surten representats ho fan subordinats a aquests dos: ja sigui en reunions a casa de Pablo Escobar per decidir el futur del Cartel o en altres situacions on no són ells qui manen. I gairebé sempre que surten representats, surten junts -tant els germans Ochoa com Gacha- i mantenen un comportament similar, per això és coherent analitzar-los conjuntament.

Pel que fa a l'expressió de sentiments, aquests tres personatges apareixen últims de la llista amb 1 representació per Gacha, 1 per José Luis Ochoa i 2 per Fabio Ochoa. Són personatges bastant plans, amb poca profunditat i que només deixen entreveure dins la sèrie la seva faceta menys humana. Pel que fa a l'autoconfiança, els tres personatges oscil·len entre 6 i 7 representacions. Respecte a l'autoritat, la violència, la temeritat i el respecte, Gacha és un home que en això sí que es diferencia dels Ochoa: 'el Mexicano' és un personatge que és mostrat en tot moment com un amant de les armes, de la sang i de la violència gratuïta en general. És per això que en aquestes variables mencionades, ell destaca molt per sobre dels Ochoa: les actituds violentes són presents en Gacha fins en 7 ocasions mentre que en els germans Ochoa en 0 i el mateix passa amb el respecte, on Gacha és respectat fins en 6 ocasions mentre que Fabio i José Luis es queden novament en 0.

Altres aspectes on sí concorden els tres personatges són la recepció d'autoritat -on tots tres reben 4 vegades autoritat per part d'algú altre -normalment per part de Pablo o Gustavo- el consum d'alcohol habitualment a les reunions del Cartel (Gacha i José Luis amb 7 i Fabio amb 5) o la temeritat, amb 5 representacions per part de Gacha i 3 per part dels germans Ochoa.

Val la pena destacar algunes variables sorprenents: cap dels tres personatges realitza cap comentari homòfob o racista al llarg de la primera temporada, cap dels tres tampoc fa cap referència sexual i com a màxim, només es senten superiors a la dona en 1 ocasió per part de José Luis i Gacha i en 2 ocasions per part de Fabio Ochoa.

Si haguéssim d'englobar aquests tres personatges, que presenten tantes similituds com hem pogut veure anteriorment, seria clarament dins la masculinitat tradicional. Homes amb dificultats per expressar els seus sentiments, distants, que consumeixen freqüentment alcohol i replets d'autoconfiança, estan molt allunyats dels cànons de la nova masculinitat que poden presentar puntualment personatges com Murphy i Peña o de forma constant com el President César Gaviria.

A l'hora de determinar els rols sí que diferenciarem entre Gacha i els germans Ochoa. Per una banda, El Mexicano s'acosta molt més al rol de 'l'home tirà': un personatge opressor, autoritari, intransigent i violent; un ésser sense escrúpols propens a la manipulació, l'extorsió i el maltractament. Aquesta actitud, a més a més, li portarà molts problemes al llarg de la primera temporada i fins i tot li acabarà causant la mort a mans de Peña i els seus homes. (López-Rodríguez, Cobo-Durán i Alberto Hermida, 2011).

Els germans Ochoa, per la seva banda, els podem incloure en el rol d'home tradicional, caracteritzats per la defensa dels valors patriarcals, educats i forçats a no revelar els seus

autèntics sentiments. Heterosexuals ortodoxos i amb una sobreprotecció de la seva germana amb un aire molt paternalista, compleixen el model de masculinitat fet al voltant de la norma i la mesura de l'homenia. (Olavarría, 2004).

**La Quica**, per la seva banda, és un personatge totalment diferent a qualsevol analitzat fins al moment. Aquest personatge s'ha escollit com a un representant dels sicaris dels quals disposava Pablo Escobar, però qui es podria haver analitzat també haguessin pogut ser perfectament Poison o Blackie, dos sicaris que comparteixen el mateix protagonisme que ell durant la primera temporada. Al ser un sicari, La Quica se'ns mostra com a un personatge molt poc profund: el seu objectiu es basa en complir el que li ordeni Escobar, ni més ni menys. És per això que només és capaç d'expressar els seus sentiments i mostrar autoconfiança en 1 ocasió, rep l'autoritat d'altres fins en 11 ocasions, és un dels personatges que més es relaciona amb la violència (en 6 ocasions ell és violent i en 2 rep violència d'altres) però tampoc demostra massa valentia o temeritat -és el personatge que menys vegades se li comptabilitza aquest comportament-, ja que és un assassí a sou que sol atacar a les seves víctimes per l'esquena o quan són persones indefenses. Altres elements que el caracteritzen són l'abús d'alcohol, la realització de comentaris homòfobs o racistes, el sentiment de superioritat envers la dona o l'ús recurrent de referències sexuals.

Crec que el tipus de masculinitat que més s'ajusta a La Quica és, tal i com defineix Joan Sanfèlix Albelda en "Les noves masculinitats", la masculinitat marginada. Aquest tipus de masculinitat se sol relacionar amb els grups ètnics minoritaris i freqüentment marginats: negres als EUA, membres de l'ètnia gitana, joves llatinoamericans que viuen als suburbis -com és el cas de La Quica- etc. També s'associa aquesta masculinitat a individus amb conductes delictives o patològiques com pederastes o assassins en sèrie (Sanfèlix Albelda, 2012).

No hi ha cap dubte de que La Quica adopta en la primera temporada de la sèrie el rol d'home tirà: un personatge intransigent, masclista i violent, un ésser sense escrúpols i propens a la manipulació, l'extorsió i el maltractament. Un personatge immoral i temut per la resta de personatges no protagonistes, que fa el que sigui necessari per aconseguir l'objectiu que Pablo Escobar li encomana, sense límits ni barreres per tal de garantir "regnat" d'aquest. Obedient sense demanar explicacions, és calculador, ambiciós i menysprea les dones sense embuts (López-Rodríguez, Cobo-Durán i Alberto Hermida, 2011).



Un cop desglossada la personalitat i el comportament de cada un dels personatges masculins protagonistes, es pot afirmar que la hipòtesis s'ha resolt. La hipòtesis plantejada era la següent: "Narcos és una sèrie de televisió on els personatges protagonistes masculins que hi apareixen estan construïts al voltant d'estereotips de la masculinitat tradicional". Després d'analitzar els 10 capítols de la primera temporada i agafar com a mostra 184 escenes on els personatges principals masculins interactuaven d'alguna forma amb algú altre, es pot determinar que tots i cada un d'ells presenten considerables estereotips construïts al voltant de la masculinitat tradicional, però també d'altres tipus de masculinitat que no s'havien plantejat inicialment en la hipòtesis. A més a més, gràcies a aquest extens anàlisi realitzat a través de la fitxa d'anàlisi, s'ha pogut comprovar de quina forma reflecteixen els diversos tipus de masculinitat cada un dels personatges de Narcos, quins principals estereotips de masculinitat presenta cadascun d'aquests personatges masculins, amb quina freqüència es manifesten aquests estereotips de masculinitat en els personatges masculins i quina és la relació dels personatges masculins entre ells mateixos.

Tal com mencionava, tot i que inicialment només es plantejava la opció de que només fos la masculinitat tradicional la que surt representada a 'Narcos', s'han pogut atribuir diversos tipus de representacions de masculinitat a varis personatges degut a la seva forma de comportament. Concretament se n'han denominat tres tipus: la ja mencionada masculinitat tradicional, la nova masculinitat i la masculinitat marginada. Trobar tres tipus de masculinitat en una sèrie que s'ambienta en els anys 80 a Colòmbia és tot un èxit, ja que tot i que tots els personatges estan construïts al voltant d'estereotips de la masculinitat més tradicional, n'hi ha alguns com el President César Gaviria, Steve Murphy o Javier Peña que s'engloben en la nova masculinitat i que s'intenten allunyar dels valors i estereotips associats tradicionalment als homes. La masculinitat marginada, malauradament, s'acosta molt més a la masculinitat tradicional però intenta trobar un perquè social i geogràfic al comportament atroç i violent d'un personatge com La Quica. A part de la diversitat de masculinitats que s'han trobat en la primera temporada, també s'han pogut identificar rols molt variats a diversos personatges: el rol d'home tradicional, el rol d'home dur, el rol del nou home nou, el rol d'home en evolució, el rol d'home bondadós i el rol d'home tirà. Aquesta gran varietat de rols sumada a les tres masculinitats mencionades anteriorment, ens demostra que varies masculinitats i rols poden coexistir perfectament en la sèrie 'Narcos' en un mateix espai tan complex com era la Colòmbia dels anys 80 en plena guerra del narcotràfic.



## 7. BIBLIOGRAFIA

- Acosta Jiménez, W. A. (2017). El cine como objeto de estudio de la historia: apuestas conceptuales y metodológicas. Recuperado 18 mayo, 2019, de <http://revistas.pedagogica.edu.co/index.php/RF/article/view/7397>
- Agharbi, S. (2018). Representación de los roles de masculinidad en los protagonistas masculinos de "How I met your mother". Recuperado 18 mayo, 2019, de [https://ddd.uab.cat/pub/tfg/2018/196133/TFG\\_Agharbi\\_elHarchaoui\\_Sara.pdf](https://ddd.uab.cat/pub/tfg/2018/196133/TFG_Agharbi_elHarchaoui_Sara.pdf)
- Allport, G. W. (1968). The historical background of modern social psychology. En G. Lindzey y E. Aronson (Ed.), Handbook of Social Psychology, Vol 1, 1-80. Reading, Estados Unidos: Addison-Wesley.
- Alsina, M. R. (2000). Estereotips i prejudicis en la comunicació intercultural. Recuperado 18 mayo, 2019, de <https://www.raco.cat/index.php/DCidob/article/view/19628/19468>
- Amaya Trujillo, J. F. "Retórica, Argumentación e Identificación en la Narco Telenovela Colombiana." Intersticios: Revista Sociológica de Pensamiento Crítica (2015): 247-262.
- Aumont, J. (2008). Las teorías de los cineastas. La concepción del cine de los grandes directores. Barcelona: Paidós.
- Bardin, L. (1986): El análisis de contenido. Madrid, Akal.
- Berelson, B. (1952). Content analysis in communication research. New York: The Free Press.
- Bonino, L. (2002). Masculinidad hegemónica e identidad masculina. Dossiers Feministes 6: Mites, de/construccions i mascarades, N°6 , 7-35.
- Brickell, C. (2005). Masculinities, Performativity, and Subversion: A Sociological Reappraisal.
- Butler, J. (1990). Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identify. London: Routledge
- García Canclini, N. (1989). Culturas híbridas: Estrategias para entrar y salir de la modernidad. México: Grijalbo.

- Carabí, À. i Segarra, M. (eds.). (2000). Nuevas masculinidades. Barcelona: Icaria.
- Connel, R. (1997). La organización social de la masculinidad.
- Courtenay, W. H. (2011). Routledge series on counseling and psychotherapy with boys and men. Dying to be men: Psychosocial, environmental, and biobehavioral directions in promoting the health of men and boys. New York, NY, US: Routledge/Taylor & Francis Group.
- Dovidio, J. F., Evans, N., & Tyler, R. B. (1986). Racial stereotypes: The contents of their cognitive representations. *Journal of Experimental Social Psychology*, 22(1), 22-37.
- Engels, R., Hermans, R., Van Baaren, R., Hollenstein, T., y Bot, S. (2009). Alcohol portrayal on television affects actual drinking behaviour. *Alcohol and Alcoholism*, 44(3), 244–249.
- Jarne Esparcia, N. (2015). Las drogas en el cine norteamericano. Recuperado 18 mayo, 2019, de <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=4834603>
- Feasey, R. (2008). Masculinity and Popular Television. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Fernández-Llebrez. (2004). ¿“Hombres de verdad”? Estereotipo masculino, relaciones entre los géneros y ciudadanía. Madrid: Universidad Complutense de Madrid.
- Fernandez Poncela, A. M. (2002). Estereotipos y roles de género en el refranero popular. Charlatanas, mentirosas, malvadas y peligrosas. Proveedores, maltratados, machos y cornudos. España: Anthropos.
- Gaertner, S. L. (1973). Helping behavior and racial discrimination among liberals and conservatives. *Journal of Personality and Social Psychology*, 25(3), 335-341.
- Galán Fajardo, Elena. (2006). Personajes, estereotipos y representaciones sociales. Una propuesta de estudio y análisis de la ficción televisiva, E-Archivo, el Repositorio Institucional de la Universidad Carlos III. Recuperada en Mayo 15, 2019, del sitio Web Revista ECO PÓS [https://revistas.ufrj.br/index.php/eco\\_pos/article/view/1060/1000](https://revistas.ufrj.br/index.php/eco_pos/article/view/1060/1000)
- García, J. S. (2007). El Estereotipo Masculino En Televisión. Recuperado 18 mayo, 2019, de <https://dialnet.unirioja.es/descriptivo/articulo/2693547.pdf>

- González Gabaldón, B. (1999) "Los estereotipos como factor de socialización de género", en Comunicar, 12; 79-88.
- Guarinos, V., Cobo Durán, S., & Caro, J. (2018, 28 septiembre). Las igualdad de género en los estudios de grado en Comunicación: la transversalidad imaginaria. Revista Prisma Social. Recuperado 18 mayo, 2019, de <http://revistaprismasocial.es/article/view/2571>
- Guarinos, V., Nuñez, T., & Pérez, M. A. (2013). Hombres en serie: construcción de la masculinidad en los personajes de ficción seriada española de televisión. Recuperado 18 mayo, 2019, de <https://dialnet.unirioja.es/servlet/libro?codigo=518129>
- Gutmann, M. (1988) "Traficando con hombres: la antropología de la masculinidad" en Revista de estudios de género. La ventana, Núm. 8, diciembre-, 1998, pp. 47-99 Universidad de Guadalajara.
- Guirdham, M. (1999) Communicating across Cultures. London: Macmillan Business.
- Gilmore, D. (1994). Hacerse Hombre. Concepciones culturales de la masculinidad, Paidós, Barcelona, p. 15.
- Hidalgo Rodríguez, M. C, Pertíñez López, J. (2005). La calidad en los dibujos animados en televisión. Granada: Comunicar.
- Hodkinson, P. (2011). The British Journal of Sociology 62 (2), 262-282,
- Jiménez, A. Ramón. (2017, 1 noviembre). Nuevas masculinidades en la televisión. Recuperado 24 mayo, 2019, de <https://serielizados.com/nuevas-masculinidades-en-la-ficcion-televisiva-contemporanea-series/>
- Johnson W, McCoy N (2000). Self-confidence, self-esteem, and assumption of sex role in young men and women. Percept Mot Skills; 90:751-756.
- Kreimer J. C. (1994). Rehacerse hombres, Planeta, Madrid, p. 29.
- Levy, D. P. (2007). Hegemonic Masculinity. En M. Flood, J. Kegan Gardiner, B. Pease, y K. Pringle (Eds.), International Encyclopedia of Men and Masculinity (pp. 253–255). New York: Routledge.
- Lippman W. (1922). Public Opinion. Estados Unidos: Langre.

- Malagón, P. (2018, 16 julio). Netflix ya gasta más en producciones propias que cualquier estudio de Hollywood. Recuperado 18 mayo, 2019, de <https://www.libremercado.com/2018-07-16/netflix-ya-gasta-mas-en-producciones-propias-que-cualquier-estudio-de-hollywood-1276622090/>
- Maldonado, S., & Yañez, M. (2016). Jerarquía de la masculinidad y su representación audiovisual en la serie Parks and Recreation. Recuperado 18 mayo, 2019, de <http://www.scielo.org.co/scielo.php?pid=S1692-25222016000200004>
- Miller, D. (2011). Masculinity in Popular Sitcoms, 1955-1960 and 2000-2005. *Culture, Society And Masculinities*, 3(2), 141-159. doi: 10.3149/csm.0302.141
- Morales, Francisco J. y Huici, C. (1996) *Estereotipos, Psicología social*. Madrid: McGraw-Hill.
- Mosse G. (2002), *La imagen del hombre: la creación de la masculinidad moderna* (Paperback), p. 7. Reino Unido, Talasa Ediciones.
- Nettleton, P. (2009). *Rescuing Men: The New Television Masculinity*. (Tesis de doctorado, University of Minnesota). Recuperado de: [http://conservancy.umn.edu/bitstream/handle/11299/57963/Nettleton\\_umn\\_0130E\\_10769.pdf?sequence=1](http://conservancy.umn.edu/bitstream/handle/11299/57963/Nettleton_umn_0130E_10769.pdf?sequence=1)
- Oaks, R. (8 de mayo de 2017). Netflix: What the world is watching. *Highspeedinternet*. Recuperado de <https://www.highspeedinternet.com/resources/netflix-what-the-world-is-watching/>
- Olavarria, J. (2004): "Masculinidades, Poderes y Vulnerabilidades", en Cáceres, C., Frasca, T., Pecheny, M. y Terto Jr., V. (eds.), *Ciudadanía Sexual en América Latina: Abriendo el Debate*, (Pp.287-301), Lima: UPCH.
- Onieva, D. (2018, 15 diciembre). Estas son algunas de las interesantes curiosidades de Netflix que quizá no conocías. Recuperado 18 mayo, 2019, de <https://www.adslzone.net/2018/12/15/curiosidades-netflix-no-conocias/>
- Palaversich, D. (2014). La seducción de las mafias. La figura del narcotraficante en la narcotelenovela colombiana. Recuperado 18 mayo, 2019, de [https://www.academia.edu/31896884/La\\_seduci%C3%B3n\\_de\\_las\\_mafias.\\_La\\_figura\\_del\\_narcotraficante\\_en\\_la\\_narcotelenovela\\_colombiana\\_2014](https://www.academia.edu/31896884/La_seduci%C3%B3n_de_las_mafias._La_figura_del_narcotraficante_en_la_narcotelenovela_colombiana_2014)

- Pedraza, M. (2018, 17 noviembre). ¿Quién es quién en 'Narcos'? Temporadas 1 y 2. Recuperado 18 mayo, 2019, de <https://www.magazinema.es/quien-quien-narcos-temporadas-1-2/>
- Pérez Serrano, G. (1994). Investigación cualitativa: retos e interrogantes. España: La Muralla.
- Perod, M. (2018, 11 diciembre). ¿Quién es quién en Narcos México? Los actores frente a los personajes reales. Recuperado 18 mayo, 2019, de <https://www.elmundo.es/television/2018/11/20/5bf431d5268e3e0a408b45ad.html>
- Ramírez, J. C. (2005), Madejas entreveradas. Violencia, masculinidad y poder. Varones que ejercen violencia contra sus parejas, México: Plaza y Valdez.
- Ramírez Berg, C. (2002). Latino Images in Film: Stereotypes, Subversion, and Resistance. Texas: University of Texas Press.
- Rincón, O. "Colombia: Marca no Registrada." Relatos y Memorias leves de nación . Bogotá: Ministerio de Cultura, 2001.
- Rincón, O. "Narco Estética y Narco Cultura en Narco Lombia." Nueva Sociedad (2009): 147-163.
- Rodríguez Clavijo, Diana Marcela. "Cuerpo, Poder y Política: Discursos de Exclusión y de Género en la Serie Colombiana Escobar el patrón del mal." R evista de Estudios Colombianos (2013): Rodríguez 1-10.
- Sanfélix Albelda, J. (2012). Las nuevas masculinidades. Recuperado de <https://www.redalyc.org/pdf/3537/353744579008.pdf>
- Segal, L. (1990) Slow motion. Changing Masculinities. Changing Men, Routgers University Press, New Brunsbrick, N.J.
- Smid, M.S. (2017). " Plata o plomo", el estereotipo del narcotraficante en la serie 'Narcos' y en la serie "Pablo Escobar, el patrón del mal". Holanda. p 7-8.
- Soage, N. (2017, 23 septiembre). Netflix: La delgada línea entre la publicidad y lo hiriente. Recuperado 18 mayo, 2019, de [https://www.abc.es/play/television/noticias/abci-netflix-delgada-linea-entre-publicidad-y-hiriente-201709230325\\_noticia.html](https://www.abc.es/play/television/noticias/abci-netflix-delgada-linea-entre-publicidad-y-hiriente-201709230325_noticia.html)
- Tannehill, D., Romar, J. E., O'Sullivan, M., England, K., & Rosenberg, D. (1994). Attitudes toward physical education: Their impact on how physical education

teachers make sense of their work. *Journal of Teaching in Physical Education*, 13, 406-420.

- Trujillo Vargas, J. (2015). Estudio de caso: homofobia paterno filial y maltrato de género. En Sociedad Cubana de Trabajadores Sociales. *El Trabajo Social y la Rehabilitación Socio ocupacional, su actuación en los procesos de transformación social*. Recuperado 18 mayo, 2019, de [https://www.academia.edu/13321863/Trujillo\\_J.\\_J.\\_2015](https://www.academia.edu/13321863/Trujillo_J._J._2015)
- Viveros, M. (2008). Teorías feministas y estudios sobre varones y masculinidades. Dilemas y desafíos recientes. En Ramírez, J & Uribe, G (Eds)
- Zurián, F. A. (2011). Héroes, machos o, simplemente, hombres: una mirada a la representación audiovisual de las (nuevas) masculinidades. *Secuencias. Revista de Historia del Cine*, [online] (34), pp.32-53. Disponible en: <https://revistas.uam.es/secuencias/article/view/6325>
- Por qué las campañas de Netflix para Narcos acaban convirtiéndose en virales. (s.f.). Recuperado 18 mayo, 2019, de <https://www.puromarketing.com/7/29175/campanas-netflix-para-narcos-acaban-convirtiendose-virales.html>